

çiment İŞVEREN

CİLT:38 • SAYI:5
EYLÜL 2024
ISSN 1300-3526

60.yıl | Geleceğe Sağlam Adımlarla

#ÇESBEMDijitalleşti

Çimento Endüstrisi İşverenleri Sendikası yayın organıdır

İÇİNDEKİLER

01

8-13 KARAR İNCELEMESİ/Prof. Dr. Tankut Centel
İstifa Ederek İşyerinden Ayrılma

02

14-21 YARGITAY KARARLARI
Derleme/ Av. Ayşe Öykü Arslan
Av. Eylül Bayrak

03

22-25 REKABET HUKUKU/ACTECON
Rekabet Hukukunda Öne Çıkan Güncel Gelişmeler
Hazırlayanlar/ Ertuğrul Can Canbolat (Counsel)
Yavuz Kayhan (Danışman)
Ali Katoğlu (Danışman)

04

26-31 YAPI SEÇKİSİ DİZİSİ
Bu metin ilk olarak ÇEİS'in katkılarıyla şurada yayınlandı: Opus Caementicium: "Mimarlığın Maddi ve Sembolik Olanaklılığı Üzerine Modern Bir Deneme: ECLAC/CEPAL Binası", Arredamento Mimarlık, Temmuz-Ağustos 2024/365, s. 38-43.

05

32-49 ÇEİS'TEN

06

**50-59 ÜYELERİMİZDEN VE DİĞER HABERLER
İLE KİTAP TANITIMI**

07

62-67 İSTATİSTİK

08

68-92 MAKALE/Av. Dr. Eser Rüzgar
Sürdürülebilirliğin Yeni Hukuku

Av. Dr. Eser Rüzgar

Makale gönderim tarihi: 16.09.2024
Makale kabul tarihi: 19.09.2024

08

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN YENİ HUKUKU

THE NEW LAW OF SUSTAINABILITY

“Ölçülebilir ne varsa ölçmeli, ölçülemeyeni de ölçülebilir hale getirmeli.”
Galileo Galilei

ÖZET

Bu makale, şirket faaliyetlerinin sürdürülebilirlik çerçevesinde değerlendirilmesini hukuki bir perspektiften ele almak üzere kalem alınmıştır. Geleneksel finansal raporlama, bir şirketin değerini tam olarak yansıtmakta yetersiz kalırken, finansal olmayan raporlama, sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim faktörlerini ele alarak daha kapsamlı bir değerlendirme sunar. Özellikle, neoklasik ekonomi teorilerinin şirketleri kapalı bir sistem olarak ele alması ve yalnızca kâr maksimizasyonunu hedeflemesi, sürdürülebilirlik kavramının önemini göz ardı etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilirlik muhasebesi ve entegre raporlama, bir şirketin faaliyetlerini finansal ve finansal olmayan verilerle birleştirerek bütüncül bir şirket değeri oluşturmayı hedefler.

Türkiye’de ve dünya genelinde, finansal olmayan raporlamanın standartlaştırılmasına yönelik çalışmalar hızla artmaktadır. Türk Ticaret Kanunu’nun 88. maddesi, TSRS 1 ve TSRS 2 ile Türkiye’de sürdürülebilirlik raporlamasında küresel gelişmelere paralel şekilde düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeler, şirketlerin paydaşlarına şirket faaliyetlerinin sürdürülebilirlik üzerindeki etkilerini açıkça raporlamalarını zorunlu kılarak, yatırımcıları, pay sahiplerini, şirketin faaliyetlerinden etkilenen kimseleri ve kamuoyunu yeterli şekilde bilgilendirmeyi hedeflemektedir.

Makale, ayrıca Avrupa Yeşil Mutabakatı, Paris İklim Anlaşması ve Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi (CSDDD) gibi uluslararası düzenlemeler ışığında, sürdürülebilirlik raporlamasının hukuki niteliğini, etkilerini ve şirketlerin faaliyetlerini daha kapsamlı olarak ele almasının önemine dikkat çekmektedir. Bu kapsamda, şirketlerin sürdürülebilirlik uygulamalarına ilişkin finansal ve hukuki sorumlulukları, yönetim kurulunun artan özen yükümlülüğü ve denetimin genişlemesi gibi anahtar hukuki konulara temas edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Raporlama, İklim Değişikliği, Özen Yükümlülüğü, Standartlar

ABSTRACT

The purpose of this article is to discuss how businesses should be evaluated legally when evaluating their operations within the context of sustainability. While traditional financial reporting is insufficient to fully reflect the value of a company, non-financial reporting offers a more comprehensive assessment by addressing social, environmental and corporate governance factors. Specifically, the significance of sustainability is disregarded by neoclassical economic theories, which view businesses as closed systems with the only goal of maximizing profits. By fusing a firm's operations with both financial and non-financial data, sustainability accounting and integrated reporting seek to produce a holistic corporate value in this environment.

In Turkey and around the world, efforts to standardize non-financial reporting are increasing rapidly. In keeping with international trends, Turkey has likewise legislated sustainability reporting through TSRS 1 and TSRS 2, as well as Article 88 of the Turkish Commercial Code. These regulations aim to adequately inform investors, shareholders, those affected by the company's activities, and the public by requiring companies to clearly report the sustainability impacts of their activities to their stakeholders.

The paper also draws attention to the importance of a more comprehensive treatment of the legal nature of sustainability reporting, its impacts and the activities of companies in light of international regulations such as the European Green Deal, the Paris Climate Agreement and the CSDDD. Important legal concerns are covered in this context, including the growing scope of auditing, the enhanced duty of care owed by the board of directors, and the financial and legal obligations of businesses regarding sustainability policies.

Key Words: Sustainability, Reporting, Climate Change, Duty of Care, Standards

1. ANONİM ŞİRKETLERİN FİNANSAL OLMAYAN RAPORLARI

Finansal raporlamaya ilişkin açıklamalar, bir şirketin finansal verilerinin nasıl oluştuğunu, sunulduğunu ve ne anlama geldiğini ortaya koyar. Ancak günümüzde bir bütün olarak şirket değerinin veya faaliyetin sadece işlemlerden elde edilen finansal verilerle ölçülmesi yetersiz kalmaktadır.¹ Bu yetersizliğin nedeni, şirketle ilgili konularda yaptığımız tek yanlı ölçüm faaliyetidir. Bir konuda neyi ölçersek, sonuç onunla ilgili olur. Nitekim şirketin sadece finansal verilerini ölçtüğümüzde, finansal performansa ilişkin sonuçlar elde edebiliyoruz. Bu durum günümüzde şirketin faaliyetini bütüncül bir açıdan ele almamızda yetersiz kalmaktadır.²

Neoklasik ekonomi teorileri, işletmeyi kapalı bir sistem kabul eder ve işletmenin sadece kar maksimizasyonunu he-

deflediğini kabul eder.³ Muhasebe de buna uygun olarak veri üretmiştir, performans ölçümünü buna göre yapmıştır. Bu da kar odaklı bir sistemin ortaya çıkmasına neden olmuştur. 19 yy. ortalarında bu görüşten ayrılmalar başlamıştır. Buna göre işletmelerin kapalı bir sistem olmadığı, çevresindeki tüm paydaşlarla birlikte bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin görüşler ağırlık kazanmaya başlamıştır. Bu görüş neticesinde sosyal sorumluluk muhasebesi, sürdürülebilirlik muhasebesi denilen, finansal muhasebeden farklı olarak finansal olmayan ve eskiden ölçülemeyen konuları ölçen bir muhasebe sistemi gelişmeye başlamıştır.⁴ Bu sistemlere muhasebe sistemleri denilmesinin nedeni, finansal olmayan konuların şirket faaliyeti içine dahil edilirken ekonomik değerinin ölçülmesi zorunluluğundan ileri gelir. Finansal olmayan konuların finansal olarak ölçülmesi ve buna dair muhasebe standartlarının oluşturulması son derece güçtür. Bu ölçüm imkanını günümüz teknolojisi artık mümkündür. Ayrıca bu ölçümleme disiplini, muhasebe

¹* Yazarla iletişim: eser.ruzgar@dktr-legal.com. www.eserruzgar.av.tr.

Yücenurşen, (2021), s. 81.

² Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 1.

³ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Bénicourt ve Guerrien (2017).

⁴ Yücenurşen, (2021), s. 9 vd.

veya finans disiplinlerinden de son derece farklıdır. Örneğin bir derenin, hammadde olarak kullanılan endemik bitkinin, maden cevherinin veya denizin çevresel olarak değerinin, kullanımı halinde oluşacak etkinin, şirkete veya kamuya finansal etkilerinin isabetli olarak saptanması ciddi uzmanlık gerektiren bir iştir. Bu değer içinde şirket faaliyetinin etkilerinin ekonomik olarak ölçülmesi de kendi içinde ayrı bir güçlük barındırır. Tabi sadece ölçüm de bir verinin anonim şirket raporlarına geçmesi için yeterli değildir. Bu verinin ölçülmesi, doğru şekilde sunulması ve verilere makul güvenenin denetim yoluyla sağlanması gerekir.

Bir işletmenin kapalı bir sistem olmadığı, çevresiyle bütüncül şekilde işleyen bir sistem olduğunun kabulüne yol açan bir diğer neden, şirketin finansal değerinin belirlenmesinde finansal raporlamanın yetersiz kalmasıdır. Örneğin, bir şirketin finansal raporlarına veya defter değerine göre olması gereken hisse değerinden çok daha düşük veya yüksek olduğu durumlar sıkça görünür. Salt finansal değerlendirmeler şirketlerin çevresindeki tüm paydaşlarıyla yarattığı “değeri” tam olarak ölçmekte yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle finansal olan ve olmayan muhasebenin entegre biçimde raporlanmasıyla birbiri arasındaki etkileşim ve bütüncül değer ortaya koyulması ihtiyacı doğmuştur. Entegre şekilde yapılan bu muhasebeye “değerler muhasebesi” denilmektedir.

Özetle, neoklasik teorinin çevresel faktörleri dışlayan işletmeyi kapalı bir sistem kabul eden görüşünün terk edilmesi, kar maksimizasyonunu önceleyen şirket menfaati tarifinin küresel sağlık, çevre ve sosyal sorunları ortaya çıkarması, finansal ölçümünün şirket faaliyetini bütüncül olarak ifade etmekte ve değerlemede yetersiz kalması,⁵ pay sahibinin karar alması için gerekli tüm bilgileri finansal raporlamadan elde edememesi gibi nedenlerle finansal olmayan raporlama sistemleri ortaya çıkmıştır. Bu gereklilikten olmak üzere, uluslararası pek çok örgüt ve kuruluş finansal olmayan raporlamayı tıpkı finansal raporlama gibi bir standartta sokmak için standart çalışması yapmaktadır. Standartlar konusuna göre çeşitlenmektedir. Örneğin, karbon ayak izi, iklim, yenilenebilir enerji, doğal kaynakların kullanımı gibi çok farklı konularda konuya has raporlama standartları oluşturulmaya çalışılmaktadır. Gerek finansal olmayan raporların konusu bazında gerekse raporlamanın standardı konusunda tüm dünyaca kabul gören bir standart şu an mevcut değildir. Ancak bugünde IFRS başta olmak üzere küresel kuruluşlarda ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Burada amaçlanan, finansal olmayan raporlamanın konularını, nasıl raporlanacağını ve bu raporların finansal raporlarla entegre

şekilde nasıl sunulacağını ortaya koymaktır. Tüm bu gerekçelerle, 02.06.2022 tarihli 7408 sayılı Kanun'un 9. maddesiyle TTK m. 88'e altıncı fıkra eklenmiştir. Buna göre:

“Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, belirlediği işletmeler ve kuruluşlar için uygulamada birliği ve sürdürülebilirliğe ilişkin raporlamaların uluslararası alanda geçerliliğini sağlamak amacıyla uluslararası standartlarla uyumlu olacak şekilde Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarını belirlemeye ve yayımlamaya yetkilidir. Belirli alanları düzenlemek ve denetlemek üzere kanunla kurulan kurum ve kuruluşlar, Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarına uygun olmak şartıyla, kendi alanları için geçerli olacak standartlarla ilgili olarak ayrıntıya ilişkin düzenlemeler yapabilir.”

Kanaatimizce, finansal olmayan raporlama hukuki açıdan da son derece gerekli bir hal almıştır. Şirketin faaliyetlerini açıklamada finansal raporların yetersiz kalması demek, pay sahiplerinin genel kurulda veya yönetim kurulu üyelerinin yönetim kurulunda verecekleri kararlarda yeterince bilgi sahibi olmadan karar verdikleri anlamında gelir. Pay sahibi açısından yatırımını kaybetme ve yönetim kurulu bakımından özen yükümlülüğüne aykırı karar alma derecesindeki riskler çok ciddidir. Bunun yanında bazı ülkelerde (örneğin Fransa) sürdürülebilirlik uygulamalarına aykırı davranan yönetim kurulu üyelerine hapis cezasına varan cezai yaptırımlar uygulandığı göz önüne alınırsa, durumun önemi daha iyi kavranacaktır.

Sürdürüleemeyen bir faaliyet döngüsü, şirket menfaati açısından da çok önemli bir risktir. Şirketin kendini doğru ve dürüst şekilde finansal olan ve finansal olmayan tablo ve raporlarla ortaya koymasında, pay sahiplerinin, alacaklıların, yönetim kurulunun, devletin ve pek çok çevrenin menfaati bulunmaktadır. Ancak, yukarıda sayılan menfaat çevrelerinin var olabilmesi için gerekli olan şey, şirketin varlığını devam etmesidir. Yani işletmenin sürekliliğinin fiilen tesis edilmesi gerekir. Bu da bizi korunması gereken en temel menfaat olarak şirket menfaatine götürmektedir. Zira ortada bir şirket olmaz ise ne pay sahibinin ne devletin de alacaklının menfaatinden söz edilebilir.

Bir şirket organizasyonunda ilgili menfaat sahiplerinin çıkarları birbirleri ile çelişebilir. Ancak şirket menfaati, diğer menfaat sahiplerinin menfaati ile çelişmemesi gereken şemsiye bir kavram olarak karşımıza çıkar.⁶ Bu noktada şir-

⁵ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 3.

⁶ Helvacı ve Cankat (2019), s. 521, 443 vd. Şirket menfaati kavramının tanımı için ayrıca bakınız: Helvacı, Çamurcu ve Türkyılmaz, (2017), s. 312, dpn. 4.

ket menfaatinin ne olduğunu tanımlamanın da faydalı olacağı kanaatindeyiz. Zira sürdürülebilirliğe ilişkin uygulamaların şirketin menfaatine olmadığına; aksine ona zarar verdiğiğine ilişkin bazı tereddütler ortaya çıkabilir. Kanaatimizce, şirket ile ilişkili tüm menfaat sahiplerinin menfaatlerinin kesişim kümesi teşkil eden, kural olarak diğer menfaatlara göre üstün tutulan, onlarla yarışmayan, şirket sermayesinin sürdürülebilir şekilde arttırılması ve/veya şirket sermayesinin verimli olarak kullanılmasına yarayan iş ve işlemler şirket menfaatinin oluşturur. Bu nedenle sürdürülebilirlik uygulamaları, işletmenin sürekliliğini tesis etmesi, pay sahiplerine, yönetim kuruluna, kamuya, alacaklılara ve diğer menfaat gruplarına şirketin gerçek durumuna dair makul güvence veren finansal olan ve finansal olmayan bilgileri entegre şekilde verdiği için şirketin menfaatinidir. Yönetim kurulunun da şirket menfaatine hareket etmesi gerektiği göz önüne alınırsa, bu tespit şirketin alacağı tüm kararlarda etkili olacaktır. Şu halde yönetim kurulunun yapması gereken, sürdürülebilirliğe ilişkin doğru hukuki alt yapıyı kurmaktır.

Kamu açısından sürdürülebilirlik uygulamaları çevresel, sosyal ve ekonomik olarak önem taşır. Biz yukarıdaki ayırım çerçevesinde finansal olmayan raporların risk ve fırsat analizi, şirket menfaati ve kamu (çevre) menfaati olarak hukuki anlamda üç şekilde ele alınması gerektiğini düşünüyoruz. Bu noktada aşağıdaki durumlar örnek verilebilir:

Finansal olmayan raporlama çalışmalarının gidişi göstermektedir ki, yakın bir gelecekte bu standartlar da finansal raporlar gibi genel kurulda pay sahiplerinin dikkatine sunulması zorunlu belgeler haline gelecektir.⁷ Böylece pay sahipleri bilgi alma ve inceleme, tabloların görüşülmesini erteleme veya özel denetçi isteme gibi haklarını bu raporlamalar üzerinde de kullanabilecektir. 02.06.2022 tarihli 7408 sayılı Kanun'un g. maddesiyle TTK m. 88'e eklenen altıncı fıkra bu süreci başlatmıştır. Kanaatimizce buradaki esas paradigma değişimi "sermaye" kavramının değişimi açısından yaşanmaktadır. Yeni sermaye kavramı, şirkete öz sermaye olarak taahhüt edilen değerleri de içine alacak şekilde onu genişletmektedir. Bu çerçevede artık sermaye kavramı genişleterek yenini "değer" kavramına bırakacağı görülmektedir. Entegre raporlamaya ilişkin çalışmalar 6 çeşit sermayenin var olduğunu ileri sürer ve finansal sermaye bunlardan sadece biridir. Şirketin sahip olduğu tüm değerleri ölçen ve ortaya koyan sermaye çeşitleri, finansal sermaye, üretilmiş sermaye, fikri sermaye, insan sermayesi, sosyal ve ilişki-

sel sermaye ve doğal sermaye olarak altıya ayrılmıştır. Bu sermayelerin varlığı uygulamada bilinmekte ancak bunları ölçecek, finansal olarak karşılığını bulacak ve raporlayacak bir entegre sistem kullanılmamaktadır. İşte finansal olmayan raporlama, bu "değerleri" ortaya koymaktadır. Hukuki açıdan baktığımızda, bu sermaye tiplerinin de artık şirket sermayesi veya değeri olarak dikkate alınmasıyla "sermayenin korunması" kavramının da son derece köklü şekilde değişeceği aşikardır. Ancak incelemenin kapsamını aşmamak adına konuyu burada noktalıyoruz.

Finansal olmayan raporlamada da finansal raporlamadaki benzer kriterler göz önüne alınabilir. Finansal raporlamada ihtiyaca uygun bilgi ve gerçeğe uygun sunum ana ilkeleri altında raporların karşılaştırılabilir, doğrulanabilir, zamanında sunulan ve anlaşılabilir olması gerektiğinden söz etmiştik. Finansal olmayan raporlamada şu kriterlerden söz edebiliriz:

- Bilgileri makul ölçüde anlatma,
- Temel oluşturan şirket faaliyetini yansıtmaya
- İhtiyaca uygun, gerekli kesinlik ve doğruluk düzeyinde bilgi verme,
- Standartlarda yer alan çerçeve kavramların kullanımı.⁸

Geleneksel olarak kurumsal raporlama mantığı, tarihsel olarak finansal performansı ortaya koyar. Temeli bilanço ve gelir tablosu olan bu raporlama tarzı 80'li yıllardan itibaren yetersiz kalmıştır. Bu nedenle şirketler, yönetim kurulu beyanı, ücret açıklaması, çevre raporu gibi ek raporlara ihtiyari olarak ihtiyaç duymuşlardır. 1960 yılında başlayan finansal raporlama sistemi, 2020 yılına gelindiğinde finansal olan ve olmayan raporların entegre şekilde sunumu haline evrilmiştir.⁹ Bu sürecin nedeni yıllık faaliyet raporunun uzun ve karmaşık yapısı, finansal olmayan konularda bilgi içermemesi ve şirketin stratejilerine ilişkin sağlıklı bir bilgiyi ihtiva etmemesinden ileri gelmiştir.¹⁰ Bu haliyle, içindeki bilgiler itibarıyla güvencesi yüksek ancak ihtiyaca cevap veremeyen bir rapor görünümünde olduğunu anlaşılmaktadır.

2. ŞİRKETLERİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÖRNEKLERİ

Örnek -1: ABD'de bulunan A kozmetik şirketi yüz temizleme ürünü satmaktadır. Bu ürün plastik birkaç unsurdan oluş-

⁷ Şu an mevcut raporlama sistemi, işletmeleri kapalı bir sistem kabul eden, karmaşık olmayan bir sürece sahip, varlıkların genellikle elle tutulur varlıklar olduğu döneme ilişkin bir finansal raporlama düzenini yansıtır. (Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 12.).

⁸ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (2013), s. 67.

⁹ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 7.

¹⁰ Busco C., Frigo M., Riccaboni A. ve Quattrone P. (2013), s. 45 vd.

maktadır ve şirketin en çok ciro elde ettiği üründür. Ayrıca ihracatın %60'ı Avrupa Birliği ülkelerinedir. 2026 yılında Avrupa Birliği'nin kozmetik alanında o tip ürünlere ilişkin çevreyi koruyucu ciddi sınırlama kararı bulunmaktadır. Bu kararın şirkete, pay sahiplerine çok ciddi etkileri olabilir. Bu nedenle hem risk analizi hem de şirket menfaati açısından bunun raporlanması gerekir. Yakın gelecekte böyle bir riskin olması şirket değerini de ciddi şekilde etkiler. Ancak klasik finansal raporlama sisteminde ilerideki bu risklerin veya sürdürülebilirlik durumun raporlanması bir zorunluluk değildir. Böylece pay sahibi yetersiz bilgi aldığı için sağlıklı karar veremez ve şirket menfaati ciddi şekilde zarar görür. Bu örnek, finansal olmayan raporlamanın risk analizi tarafına ilişkindir.

Örnek-2: Türkiye'de üretim yapan B ilaç şirketi, X ilacının üretimini Hindistan'da bulunan Y çirçeğini hammadde olarak kullanarak yapmaktadır. Y çirçeği endemik bir bitkidir ve belirli bir hızla üremektedir. B şirketinin Y çirçeğini kar maksimizasyonu için çok ciddi şekilde tüketmesi, ilerleyen yıllarda hammadde darlığına neden olacaktır. Bu nedenle şirket X ilacını planladığı gibi üretmemeye ihtimali ortaya çıkacaktır. Geçmişin X ilaç satışına bakarak yatırım yapan potansiyel yatırımcı veya pay sahibi, finansal tablolardan bu durumu göremez ve dolayısıyla eksik bilgilenmiş olur. Yönetim kurulu da aynı şekilde bitkinin doğal tedarik risklerini finansal raporlamadan anlayamaz. B şirketinin, X ilacını sürdürülebilir bir üretim için kaynağını nasıl kullanacağını da finansal olmayan raporlamada açıklamalıdır. Bu hem pay sahibini hem şirketi hem de çevreyi koruyucu etki doğuracaktır. Bu örnek, finansal olmayan raporlamanın kritik hammadde yönetimini tarafına ilişkindir.

Örnek-3: Orman ürünleri satan C şirketi, kendi ürünlerinin ormandan üretilerek son tüketiciye aktarılana kadar tedarik zincirine dair bir gözetim raporu oluşturabilir. Bu raporda, orman ürünlerinin tedarikindeki sorumlu yaklaşımını gösteren bir sertifika almış, üretim ve tüketim süreçlerini net verilerle kamuya duyurmuş olabilir. Bu halde C şirketin doğal sermayesini nasıl kullandığı, bu kullanım ile üretiminin finansal değerini ve paydaşların süreçte nasıl yer aldığı ortaya koyulabilir. Bu örnek, finansal olmayan raporlamanın çevresel etkilerine ilişkindir. TSRS 2'nin 10'uncu paragrafı uyarınca işletme, genel amaçlı finansal rapor kullanıcılarının, inşaat sektöründe keresteye yönelik artan pazar talebini, işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkilemesi-

nin makul ölçüde beklenebileceğini belirlediği iklimle ilgili bir fırsat olarak anlamalarını sağlayan bilgileri açıklar.¹¹

Örnek-4: Bir işletmenin iş modeli ve değer zincirinde iklimle ilgili riskin nerede yoğunlaştığına ilişkin bilgiyi açıklamak için TSRS 2'nin 13(b) paragrafını ve TSRS 1'in B2g-B3o paragraflarındaki toplulaştırma ve ayrıştırma ilkelerinin uygulanması gerekir. Örneğin, buğday üretimi yapan A şirketinin ürün elde ettiği X ve Y bölgeleri olsun. Bu bölgelerden Y bölgesinde su sıkıntısına (iklim risklerine) bağlı olarak, ilerleyen yıllarda bu bölgeden elde ettiği buğday miktarının düşeceğini kabul edelim. Şu halde, şirketin işletmenin gelecekteki finansal yeterliliğini etkilemesinin makul ölçüde beklenebileceğini belirlediği iklimle ilgili bir risk olarak bu bilgileri açıklamalıdır. X ve Y bölgesinden gelen buğday miktarını ve su kıtlığına bağlı olarak Y bölgesinden ileride elde edilecek buğday miktarının ne olabileceğini bilimsel tahmin yöntemleri ile açıklamalıdır.¹² Hangi bilginin açıklanacağına dair anahtar yaklaşım, genel amaçlı finansal rapor kullanıcılarına göre önemli olan bilgilerdir. Hangi bilginin önemli olduğuna doğrudan standartlar da gönderme yapabilir.

Örnek-5: Sürdürülebilirliğin iş modeline etkisinin ve bunun da sosyal etkisinin olacağı çok açıktır. Örneğin, fosil yakıt üreten X enerji şirketi, enerji üretim stratejisini yenilebilir enerji teknolojilerine çevirdiğinde, X şirketindeki çalışanların da buna uyum sağlaması gerekecektir. Bu uyum, eski çalışanların yenilenebilir enerji teknolojileri ve yeni iş modeli konusunda eğitimi, entegrasyonu ve oryantasyonu şeklinde olabilir. Uyum sağlayamayan çalışanlar ise yeniden organizasyon nedenine dayalı olarak çalışanların iş sözleşmelerini feshedebilir. İş Hukukundaki "feshin son çare olması ilkesi"¹³nin sürdürülebilirlik nedenine dayalı olarak gündeme gelebilir.

3.DÜNYADA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK DÜZENLEMELERİ

A.Genel Olarak

Temelleri 1972 yılında *Roma Kulübü* tarafından "Büyümenin Sınırları" isimli raporla atılan sürülebilirlik raporlaması, işletmelerin ekonomik, çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim performans bilgilerinin açıklanması anlamına gelmekte-

¹¹ KGK, İklimle İlgili Risk Ve Fırsatların Niteliği Ve Sosyal Yönleri, 2024, s. 3. www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/educationcenter/1_Subat_2024_iklimle_ilgili_risk_ve_firsatlarin_niteliği_ve_sosyal_yonleri.pdf (Erişim Tarihi: 10.09.2024) (Çevrimiçi).

¹² Benzer örnek için bakınız: KGK, İklimle İlgili Risk Ve Fırsatların Niteliği Ve Sosyal Yönleri, s. 1 ve 2.

¹³ Benzer örnek için bakınız: KGK, İklimle İlgili Risk ve Fırsatların Niteliği ve Sosyal Yönleri, s. 4.

dir.¹⁴ Çözüm olarak küresel fırsat eşitliğine vurgu yapılmıştır. Sürdürülebilirlik raporu, esasen sürdürülebilir kalkınmanın raporlanması olarak tarif edilebilir.

1987 yılında yayımlanan *Brundtland Raporu*'nda¹⁵ sürdürülebilir kalkınma “kaynakların kullanımı, yatırımların yönü, teknolojik gelişmenin oryantasyonu ve kurumsal değişimin hem geleceği hem de mevcut ihtiyaçlara uygun hale getirildiği bir değişim süreci” olarak tanımlanmıştır.¹⁶ Rapor da ayrıca ekonomik kalkınmanın sosyal refahın artırılması ve çevrenin korunması ile desteklenmesi ile gelecek kuşakların da ihtiyaçlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.¹⁷

Şirket faaliyetlerine ilişkin sürdürülebilir kalkınma konuları, 1992'de BM'nin Rio Bildirgesi ile birçok hükümet tarafından kabul edilmiştir.¹⁸ Ardından Küresel Raporlama Girişimi'nin sürdürülebilirlik yönergeleri 1997 yılında yayımlanmış, ardından 2001 yılında BM Küresel İlkeler Sözleşmesi yayımlanmıştır.

İklim bakımından küresel ciddi mutabakat 1997 yılında yapılan *Kyoto Protokolü* ile sağlanmıştır. Bu anlaşma ile imzacı taraflar, karbon salınımlarını 1990'daki seviyeye indirme taahhüdünde bulunmuşlardır. Karbon Sertifikası ve Yeşil Enerji Sertifikası uygulamaları bu protokolle başlamıştır.¹⁹

Kyoto Protokolü'nden sonra yapılan *Paris İklim Anlaşması* ile bu Protokol geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde güncel, yasal olarak bağlayıcı ve küresel iklim anlaması olarak Paris İklim Anlaşması'ndan söz edilebilir. Türkiye Cumhuriyeti, “gelişme olan ülke” beyan ederek 10.11.2021 tarihinde anlaşmaya taraf olmuştur.²⁰ Paris Anlaşması'nın genel hedefi, küresel ortalama sıcaklıkları sanayileşme öncesi seviyelerin en fazla 2° C kadar (tercihen

1,5° C) üstüne çıkabileceği, sınırlanabileceği bir küresel sistem kurmaktır.

Sürdürülebilirlik mevzuatı çerçevesinde en önemli gelişmelerden biri de Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında yaşanan ekonomik dönüşüm sürecidir. Avrupa Birliği, 11.12.2019 tarihinde açıkladığı Avrupa Yeşil Mutabakatı ile 2050 yılında dünyanın ilk iklim-nötr kıtası olmayı hedeflemiştir. Bu hedef doğrultusunda AB, yeni bir büyüme stratejisi benimsediğini ve tüm politikalarını iklim değişikliği çerçevesinde yeniden düzenleyeceğini belirtmiştir. Yeşil Mutabakat, sanayi, finans, enerji, ulaşım, binalar ve tarım gibi birçok sektörde köklü değişiklikler öngörmekte olup, Tek Pazar'ın kurulmasından bu yana AB'nin en büyük girişimlerinden biri olarak değerlendirilmektedir.²¹

19.07.2022 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 2022/12 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'yle “Sürdürülebilir Kalkınma Koordinasyon Kurulu” kurulmuştur. Bu genelde sürdürülebilir kalkınma, “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden günümüz ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma olarak” tanımlanmıştır.²²

¹⁴ KGK, Uluslararası Standartlarla Uyumlu Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının Belirlenmesi ve Yayımlanması, 2022, s. 1.

[www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1%20-16_06_2022%20-%20v2%201\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1%20-16_06_2022%20-%20v2%201).pdf) (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

¹⁵ BM Çevre ve Kalkınma Komisyonu Raporu 1987 (Brundtland Raporu) (Report of the World Commission on Environment and Development, Our Common Future). <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

¹⁶ <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf> (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi). Brundtland Raporu, p. 27. Ayrıca bakınız: Okuyucu (2023), s. 54.

¹⁷ Brundtland Raporu, p. 41 vd.

¹⁸ Tarihsel gelişim ve ayrıntılı bilgi için bakınız: <https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

19 Böylece eşik değerleri aşan şirketler, aştıkları emisyon kısmını karşılayacak karbon sertifikalarını bu sisteme katılan diğer firmalardan satın almakta ve böylelikle şirketlerin eşik değerlerin altında kalmasını sağlayacak bir tesvik mekanizması kurulmaktadır.

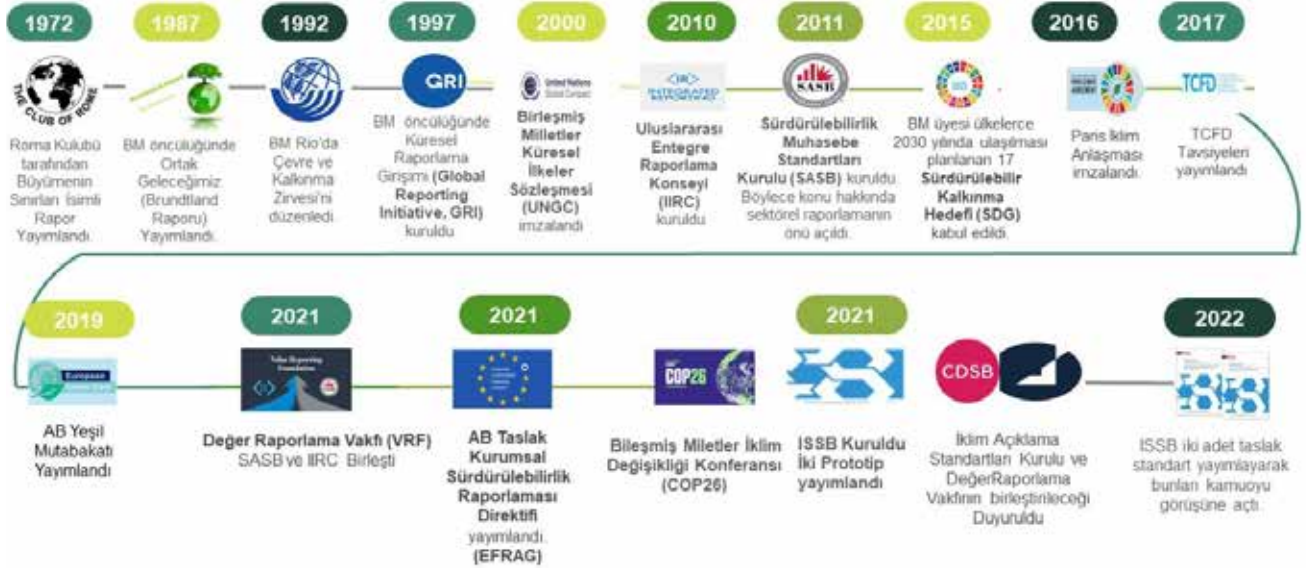
https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/kyoto_protokol.pdf (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

²⁰ <https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34> (Erisim Tarihi: 11.09.2024) (Cevrimici).

²¹ <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati> (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi). Ayrıca Avrupa Komisyonu, AB'nin iklim, enerji, arazi kullanımı, ulaşım ve vergilendirme politikalarının 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine göre %55 oranında emisyon azaltımını hedefleyecek şekilde revize edilmesi amacıyla hazırlanan 'Fit for 55' mevzuat paketini 14 Temmuz 2021'de yayımlamıştır.

²² Bakınız: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220719-3.pdf> (Erisim Tarihi: 11.09.2024) (Cevrimici).

Önemli Düzenlemeler ve Raporlama Çerçevesine İlişkin Tarihsel Gelişim

Tablo 1: Sürdürülebilirlik konusundaki gelişmeler²³

Yukarıdaki tanımdan da anlaşılacağı üzere şu anki ekonomik düzlemde gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama kabiliyetinden şüphe edilmektedir. Bunun nedeni, kısıtlı kaynaklara sahip dünyamızda tek başına küreselleşmenin²⁴ sürdürülebilir olmamasıdır.²⁵ Küreselleşmenin sürdürülebilirliği için şirketlerin inovasyon ile daha verimli hale gelmesi, finans dışındaki sermayesinin korunması veya sürdürülebilir bir iş modeli gibi faktörlerin varlığı gereklidir.

Bu koruma ya o sermayenin tüketimine sınırlar koyarak ya da yeni teknolojiler geliştirmek yoluyla sermayeyi sürdürü-

lebilir hale getirmekle mümkün olabilir kanaatindeyiz. Sürdürülebilirlik raporlamanın da bu bakış açısıyla, şirketin faaliyeti ile bağlantılı olan finansal olmayan sermayesinin korunmasına ve/veya geliştirilmesine dair raporlamanın yapılmasını temin etme amacını matuftur.

BM sürdürülebilirlik kalkınma amaçlarını da 17 adet olarak belirlemiştir. Bu amaçlara incelememizin kapsamı itibarıyla sadece gönderme yapmakla yetiniyoruz:

Tablo 2: BM Sürdürülebilirlik Kalkınma Amaçları²⁶

²³ www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/Soru_ve_Cevaplarla_Surdurulebilirlik_Raporlamasi_30_05_2023-.pdf (Erişim Tarihi: 11.09.2024) (Çevrimiçi).

²⁴ Makro ölçekte küreselleşme, işleyen bir şeyin başka yerlerde işlemeye başlaması veya çalıştırılmasıdır.

²⁵ Thiel (2020), s. 14-15.

²⁶ <https://www.kureselamaclar.org/> (Erişim Tarihi: 13.09.2024) (Çevrimiçi).

B. Kurumsal Sürdürülebilirlik Özen Yükümlülüğü Direktifi (Corporate Sustainability Due Diligence Directive: CSDDD)²⁷

CSDDD, şirketlerin faaliyetleri ile oluşan değer zincirinde iklim yönetimini merkeze alan ve kurumsal yönetim kurallarının sürdürülebilirlik özelinde düzenlendiği bir kurallar bütünü olarak karşımıza çıkar. Direktif, AB üyesi olan ve olmayan şirketleri bütünsel olarak ele alarak, onların değer zincirine etki eden en önemli noktaları düzenlemektedir. Ayrıca CSDDD, EU Green Deal'ın ve küresel ısınmayı 1,5° C ile sınırlamayı hedefleyen Paris İklim anlaşmasının önemli bir parçasıdır.

Direktif, büyük şirketleri tam anlamıyla kapsamına almaya çaba harcarken, diğer yandan orta ve küçük şirketlerin bu dönüşümden mümkün mertebe olumsuz etkilenmemesine de özen göstermektedir. Direktifin uygulandığı şirketlerin değer zincirinde yer alan şirketleri de etkilemektedir.

CSDDD kapsamına alınan şirketler, iş modellerinin ve stratejilerinin sürdürülebilir ekonomiye ve küresel ısınmanın 1,5° C ile sınırlanmasını hedefleyen Paris Anlaşmasına uygunluğunu ortaya koyan şekilde bir geçiş planı sunmakla yükümlüdür. Geçiş planı (transition planning), bir şirketin CSDDD'deki yükümlülüklerini CDP'de ifşa etmek, açıklamak suretiyle ortaya koyulmaktadır.²⁸ CDP'de değer zincirindeki verilerin ifşa edilmesi, bu şirketlerden tedarik yapacak veya onlardan alım yapacak şirketlerin sürdürülebilirlik açısından değerlendirme yapmasına imkan tanır. Örneğin, AB'de mukim X şirketinden çimento üretimine dair bir hammadde alımı yapılacak ve bu mal yine AB'deki bir müşteriye satılacak diyelim. Bu halde ürünün içine gömülü karbon emisyonunu bilmemiz gerekir. Eğer tedarikçimizin zaten bu bilgileri ifşa ettiği CDP gibi güvenilir bir sistemden bunu alırsak, ayrıca ölçüm yaptırmamıza gerek kalmaz ve buradaki bilgileri kullanabiliriz. Böylece şirket hem ölçüm maliyetinden kurtulur hem de sürdürülebilir bir şirketle ticaret yaptığını bilerek, kendi müşterisi ile sürdürülebilirliğe ilişkin taahhütleri noktasında sorun yaşamaz. Zira artık sözleşmelerde sürdürülebilirlik konusunda taahhütler yer alacak ve bu taahhütlere aykırılık ise sözleşmeye aykırılık anlamına gerektir. Bu nedenle, iş modeli ve stratejilerin değişmesi sürecinin şirket içindeki alanında uzman hukukçularla birlikte yürütülmesi çok önemlidir.

CSDDD 25 Temmuz 2024 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Direktif, 2. maddesi uyarınca kademeli olarak uygulanacak ve şirketlere uygulanması üç ila beş yıllık bir süre içinde aşamalı olarak gerçekleştirilecektir. Buna göre:

Uygulama Tarihi	Kapsam
26.07.2027'den itibaren	AB üyesi devletlerden birisinin mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket, ortalama çalışan sayısı 5.000'den fazlaysa (işçi sayısı ölçütü) ve yıllık mali tablolarının kabul edildiği veya kabul edilmesi gereken son mali yılda Dünya çapında net cirosu 1.500.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır. Üçüncü ülke mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket, şirketin son mali yıldan önceki mali yılda AB çapında net cirosu 1.500.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır.
26.07.2028'den itibaren	AB üyesi devletlerden birisinin mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket, ortalama çalışan sayısı 3.000'den fazlaysa (işçi sayısı ölçütü) ve yıllık mali tablolarının kabul edildiği veya kabul edilmesi gereken son mali yılda Dünya çapında net cirosu 900.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır. Üçüncü ülke mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket, şirketin son mali yıldan önceki mali yılda AB çapında net cirosu 900.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır.

²⁷ Directive (EU) 2024/1760 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on corporate sustainability due diligence and amending Directive (EU) 2019/1937 and Regulation (EU) 2023/2859Text with EEA relevance. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1760> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

²⁸ CDP Technical Note: Reporting on Climate Transition Plans: cdn.cdp.net/cdp-production/cms/guidance_docs/pdfs/000/003/101/original/CDP_technical_note_-_Climate_transition_plans.pdf?1643994309 (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

Uygulama Tarihi	Kapsam
26.07.2029'den itibaren	AB üyesi devletlerden birisinin mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket (AB şirketi), ortalama çalışan sayısı 1.000'den fazlaysa (işçi sayısı ölçütü) ve yıllık mali tablolarının kabul edildiği veya kabul edilmesi gereken son mali yılda Dünya çapında net cirosu 450.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır. Üçüncü ülke mevzuatına uygun olarak kurulan bir şirket (üçüncü ülke şirketi) ise, son mali yıldan önceki mali yılda AB çapında net cirosu 450.000.000 Avro'nun üzerindeyse (finansal ölçüt) kapsam içinde kalacaktır.

CSDDD, sürdürülebilirlik konusunda ayrıntılı ve sıkı bir düzen ortaya koymaktadır. Düzenlemenin detaylarını açıklamak bu çalışmanın kapsamını aşacağı için bazı önemli maddelere dikkat çekmekle yetinilecektir. Buna göre;

- Madde 7 uyarınca şirketin politikalarına ve risk yönetim sistemlerine gerekli özeni entegre etmek;
- Madde 8 uyarınca gerçek veya potansiyel olumsuz etkileri belirlemek ve değerlendirmek ve gerektiğinde madde 9 uyarınca gerçek ve potansiyel olumsuz etkilere öncelik vermek;
- Madde 10 ve 11 uyarınca potansiyel olumsuz etkileri önlemek ve azaltmak ve gerçek olumsuz etkileri sona erdirmek ve kapsamlarını en aza indirmek;
- Madde 12 uyarınca gerçek olumsuz etkiler için düzeltme sağlamak;
- Madde 13 uyarınca paydaşlarla anlamlı etkileşimler yürütmek;
- Madde 14 uyarınca bir bildirim mekanizması ve şikayet prosedürü oluşturmak ve sürdürmek;
- Madde 15 uyarınca gerekli özeni gösterme politikalarının ve önlemlerinin etkinliğini izlemek;
- Madde 16 uyarınca gerekli özeni gösterme konusunda kamuoyuyla iletişim kurmak.

CSDDD, şirketlerin ilkim sorumluluğunu da düzenlemiştir. Buna göre, özellikle AB ile ticaret yapan şirketlere sözleşmesel olarak Direktifteki yükümlülüklerle uyma zorunluluğu bir sözleşme maddesi olarak koyulabilir. Diğer yandan Direktif, 27. maddesi ile üye devletlere işbu yükümlülüklerle aykırı davranılması halinde idari para cezası uygulamaya dair düzenlemeleri ulusal hukuklarında yapmalarını buyuruyor.

Ayrıca ve önemli olarak Direktifin 29. maddesi ile hukuki sorumluluk ve tazminat hakkını düzenlememiştir. Kanaati-

mizce bu madde ile iklim konusundaki düzenlemelere aykırılık haksız fiilin özel bir türü olarak düzenlenmiştir. Buna göre madde 10 ve 11'de belirtilen yükümlülüklerle kasıtlı veya ihmalkar bir şekilde uymamışsa tazminat sorumluluğu doğacaktır. Sadece zarara yalnızca faaliyet zincirindeki iş ortaklarının neden olması halinde şirketin sorumlu tutulmayacağı düzenlenmiştir. Bunun dışında doğrudan zarar gören dışındaki kişi veya kurumlara (çevre örgütleri, STK'lar vb.) dava hakkı tanınması, iklime ilişkin bilgilerin Mahkeme kanalıyla ibrazının emredilmesi mekanizmasının kurulması, şirketler topluluğunun iklim zararından müteselsil sorumluluğunun düzenlemesi de önemli düzenlemeler olarak zikredilebilir.

C. Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (Corporate Sustainability Reporting Directive: CSRD)

CSDD'de ve diğer düzenlemelerde belirtilen iklim yükümlülüklerinin ifa edilip edilmediğini anlık için onların raporlanması gerekir. Nitekim bu konuda zaman içinde pek çok raporlama yöntemi ortaya çıkmıştır. Avrupa Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları (European Sustainability Reporting Standards: ESRS), Kurumsal Sürdürülebilirlik Raporlama Direktifi (CSRD) kapsamında raporlama yapan şirketlerin sürdürülebilirlik beyanlarını uyumlu hale getirmeleri gereken zorunlu kavram ve ilkeleri özetleyen bir standartlar dizisidir. Bu raporlama standardı, ABD'deki Sürdürülebilirlik Muhasebesi Standartları Kurulu (Sustainability Accounting Standards Board: SASB) Standartlarının muadilidir. Tarih itibarıyla SASB 2011 yılından itibaren bu raporlamayı yapmaya başlamış; ESRS ise ancak 2021 sonrasında raporlama standardı olarak kullanılmıştır. ESRS, çifte raporlama gerektirmemesi için IFRS S1 ve S2'ye uyum sağlamıştır.²⁹ Aşağıda IFRS S1 ve S2'nin birebir Türkçesi olarak TSRS S1 ve S2'den söz edileceği ve diğer raporlama standartlarının

²⁹ https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en (Erişim Tarihi: 13.09.2024) (Çevrimiçi).

da bu küresel raporlama standardı ile uyum sağlayacağı değerlendirildiğinde, tekrardan sakınmak için ilgili başlığa atıf yapmakla yetinyoruz.

D. Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması (SKDM) (CBAM)

Avrupa Yeşil Mutabakatı ile belirlenen sera gazı emisyon azaltımı hedefine ulaşılması için en önemli araçlardan biri Sınırdaki Karbon Düzenleme Mekanizması'dır. AB, SKDM ile kendi şirketlerinin yeşil dönüşüm maliyetlerinden dolayı oluşabilecek rekabet kaybını önlemeyi ve Paris İklim Anlaşmasındaki hedefleri geliştirmek için kendi sanayisini dönüştürmeyi amaçlamaktadır. Prensip olarak SKDM, AB'de 2005 yılından bu yana uygulanan Emisyon Ticaret Sistemi'ne (ETS) eşdeğer bir karbon fiyatlandırmasını, SKDM kapsamına giren ürünlerin ithalatı aşamasında da uygulamayı öngörmektedir.³⁰

Belirlenen sektörlerdeki tüm ürünlerin varsayılan şekilde içinde gömülü olan emisyon miktarı Avrupa Komisyonu tarafından yayımlanmıştır.³¹ AB'deki sıkı iklim politikaları nedeniyle ekonomik aktivitenin iklim konusunda hassasiyeti daha düşük ülkeleri kayması riskini önlemek için (karbon kaçağı riski) AB geçiş döneminde bazı muafiyetler tanımlanmıştır. Bu muafiyetlere genel olarak *emission allowance* diye adlandırılabiliriz.

ETS'de emisyonların 2005 yılına kıyasla 2030 yılında %62 oranında azaltılması hedeflenmektedir. Anılan amaca ulaşılması için bir defaya mahsus olmak üzere sistemden 2024 yılında 90 milyon, 2026 yılında 27 milyon ton tahsisatın (emission allowance) kaldırılması, eş anlı olarak da piyasada işlem gören tahsisatların 2024-2027 döneminde yıllık %4,3, 2028-2030 döneminde ise %4,4 oranında azaltılması öngörülmektedir. Bu geçiş dönemin sonu olan 2034 tarihinden sonra ise emission allowance tamamen kaldırıl-

acaktır.³² Böylece şirketlerin sürdürülebilirlik konusunda iş modelini zorunlu olarak değiştireceğinin öngörüldüğü ka-
naatindeyiz.

SKDM, demir-çelik, alüminyum, **çimento**, gübre, elektrik ve hidrojen sektörlerini kapsamaktadır. Hangi ürünlerin mevzuata dahil olduğu (gümrük koduna göre sınıflandırılmıştır) Ek 1'de açıkça belirtilmiştir. Örneğin, çimento ürünlerini AB'de mukim bir şirkete satan A şirketi olduğunu düşünelim. A şirketinin ürünlerinde gömülü olan emisyon miktarında SKDM emisyon sertifikası alınması söz konusu olacaktır.³³ Ürüne gömülü her 1 ton CO₂ eşdeğeri sera gazı emisyonu için 1 SKDM sertifikasının yetkili ithalatçı veya gümrük sorumlusu tarafından teslim edilmesi gerekecektir.³⁴ Günün sonunda, ithalatçı sorumlu şirketin toplayacağı SKDM sertifikası miktarı, ürünlerdeki toplam gömülü emisyonu karşılık gelen sertifika miktarından menşe ülkede ödenmiş karbon ücretlerine denk gelen kısmının düşülmesi ve AB ETS içinde karbon kaçağı riskini önlemek için geçerli ücretsiz karbon tahsisatlarının indirimi de yapıldıktan sonra ortaya çıkan miktar kadardır.

İlk bakışta anlaşılanın aksine, SKDM sertifikası ithalatta bir belgelendirme yükümlülüğü anlamına gelmez. Bu sertifikaları 1 ton CO₂ eşdeğeri sera gazına denk gelen kıymetli kâğıt benzeri olarak düşünülmesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁵ A şirketinin kısa vadede ürünlerine gömülü emisyon miktarını ölçmesi, buna uygun raporlama sistemini kurması, şirket içi organizasyonu düzenlemesi ve AB'nin karbon kaçağı riskini önlemek için tanıdığı muafiyet miktarını azaltmak için çalışmaya başlaması yararlı olacaktır. Orta ve uzun vadede ise SKDM'de güncellenecek emisyon miktarlarına uyum için iş modelinde köklü ve iklimi gözetken şekilde değişiklik veya inovasyon çalışmalarına başlaması gerekir.³⁶ Aksi halde fazladan SKDM sertifikası almak zorunda kalarak rekabet ve fiyat avantajını kaybetme riski söz konusu olabilecektir. SKDM düzenlemeleri 01.10.2023 tarihinde raporlama yükümlülüğü ile sınırlı olarak uygulamaya girmiştir. Bu kap-

³⁰ www.taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

³¹ Bakınız: Default Values For The Transitional Period Of The CBAM Between 1 October 2023 And 31 December 2025,

www.taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-12/Default%20values%20transitional%20period.pdf (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

³² Geçiş döneminde olunması uygulamanın yaptırımsız olduğu izlenimini yaratması yanıltıcı olur. Geçiş Döneminde SKDM yükümlülüklerine yönelik yaptırımlar, Geçiş Dönemi Uygulama Usul ve Esaslarını ortaya koyan (AB) 2023/1773 sayılı Komisyon Uygulama Tüzüğü'nün 16. maddesinde düzenlenmektedir. Bu hüküm kapsamında, uygulanacak yaptırımların miktarı, raporlanmayan emisyonların tonu başına 10 Euro ile 50 Euro arasında olacaktır. Ceza, Avrupa tüketici fiyatları endeksine göre artırılabilecektir. Ayrıca ikiden fazla eksik veya hatalı rapor verilmesi veya bildirim yapılmama süresinin 6 ayı aşması halinde daha yüksek cezalar uygulanabilecektir.

³³ Doğrudan ürünün emisyon miktarı dikkate alındığı gibi o ürünün üretiminde kullanılan enerjinin de emisyonu dolaylı etkisi SKDM'de dikkate alınmaktadır. Şu an da bir ürün yelpazesinde uygulanan dolaylı emisyon ve doğrudan emisyonu tabi ürünlerin hesaplarına SKDM Ek II'de yer verilmiştir. Buna göre, 2026 itibarıyla dolaylı emisyonlara bağlı maliyetler ilk etapta çimento ve gübre ürünleri ile aglomere demir cevherleri gibi sınırlı sayıda ürün için getirilecektir.

³⁴ SKDM sertifika bedelleri, AB Emisyon Ticaret Sistemi içinde oluşan bir önceki haftanın ortalama fiyatı üzerinden haftalık olarak yayımlanarak belirlenecektir.

³⁵ <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/ab-sinirda-karbon-duzenleme-mekanizmasi/ab-skdm-bilgi-notu> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

³⁶ Üst sınır her yıl sabit bir miktarla azaltılır ve bu miktar, lineer azaltma faktörü (Linear Reduction Factor-LRF) olarak adlandırılan bir hesaplama kullanılarak belirlenir.

2021'den itibaren ise LRF yüzde 2,2 olarak ayarlanmış ve yaklaşık yılda 43 milyon EUA'ya karşılık gelmektedir. <https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/ab-sinirda-karbon-duzenleme-mekanizmasi/ab-skdm-bilgi-notu> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

samda, 01 Ekim 2023 - 31 Aralık 2025 tarihleri arasında, mali yükümlülük doğmayacak bir geçiş dönemi söz konusudur. 2025 yılı bitene kadar olan geçiş döneminde, ithal edilen ürünlere gömülü emisyonlar için SKDM'de herhangi bir ücretlendirme yapılmayacaktır. SKDM'ye dair mali yükümlülüklerin devreye girdiği tarih 01.01.2026 olacaktır. Mali yükümlülükleri devreye giren AB'de mukim ithalatçı firmaların üreticilerden sürdürülebilirlik konusundaki mevzuata tam uyum sağlamasını bekleyeceği ve hatta onu zorlayacağı tabiidir.

E. Emisyon Ticaret Sistemi (ETS)

AB, emisyon ticaret sistemi ile enerji, sanayi ve havacılık faaliyet alanlarında sera gazı emisyonlarını belirlenen üst sınır ile sınırlandırarak azaltmayı amaçlayan bir sistemi 2003 yılında kabul ettiği bir direktifle kurmuştur.³⁷ Bu sistem çerçevesinde oluşturulan emisyon birimlerine EUAs³⁸ denilmektedir ve şirketler, bu EUAs'leri satın alabilir ve satabilir, birbirleriyle ticaretini yapabilirler. Örneğin, A havayolu şirketi, AB'nin belirlediği sera gazı salınımı limitlerinin üzerinde bir faaliyet yürüyorsa, mevzuatta öngörülen EUAs kadar emisyon iznini satın almak zorundadır. Bu durum emisyon izinleri üzerinden bir ticaretin doğmasına neden olmuştur. Örneğin, düşük fiyattan EUAs almış veya kendilerine tahsis edilmiş olan şirketler, emisyonları azaldıkça ellerinde fazladan kalan EUAs'ları piyasa fiyatı arttığında satabilmektedir. Geçmişte sınırlı sektörler üzerinden başlayan ETS, şimdi genişleyerek SKDM'ye evrilmiştir.

AB, Yeşil Mutabakat kapsamında 2030 yılına kadar 1990'a göre seragazı emisyonlarını %55 oranında azaltma ve 2050'ye kadar net sifıra ulaşma hedefi için karbon planını 2023 yılında revize etmiştir. Bu değişiklik sonrasında *Fit for 55* kapsamında daha etkin bir hale getirmek üzere bir yol haritası oluşturmuştur. Yol haritası çerçevesinde 2034 yılından sonra SKDM kapsamı sektörlerde ücretsiz karbon tahsisatları sonlandırılacaktır.³⁹ Kanaatimizce, şimdiye kadar ETS ile işletmeleri kayıt altına almaya çalışan AB, artık gerçekten emisyon azaltımı noktasında sıkı bir politika izlemeye başlamıştır.

4. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASI

A. Genel Olarak

Sürdürülebilirlik raporlaması bir şirketin ekonomik, çevresel ve sosyal bilgilerinin sürdürülebilir kalkınma amacı çerçevesinde raporlaması olarak da tanımlanmaktadır.⁴⁰ Tanım itibarıyla bakıldığında, finansal olmayan bilgiye ilişkin verilerin üst bir raporlama tarzı olarak sürdürülebilirlik raporu altında toplanmaya çalışıldığı söylenebilir. Kurumsal sosyal sorumluluk raporunda, şirketin sosyal sorumlu yatırımlarından ve sosyal olarak sorumlu olduğu durumlara ilişkin konular raporlanırken, sürdürülebilirlik raporunda bunların yanında çevresel ve sosyal konular da ele alınır. Bu konuların şirketin performansına etkisi, şeffaf ve makul güvence verilerek paydaşlara iletilmesi amaçlanmıştır.⁴¹ Kanaatimizce, sürdürülebilirlik raporu, finansal olmayan raporlaya ilişkin üst bir rapor şekli belirleme çabalarının bir ürünüdür. Günümüzde ise yönelim finansal olmayan çok çeşitli raporları finansal raporlarla etkileşimli olarak açıklayan bir sunum şekli olarak entegre raporlamaya yönelmiştir. Bu nedenle, finansal olmayan raporlamaları yıllık faaliyet raporu gibi tek bir çatı altında toplamının gereksiz olduğu, entegre raporlama standartlarında ön görülen konu ve kapsamdaki finansal olmayan raporlama başlığının ortaya çıkan sorunların çözümünde etkili olabileceği kanaatindeyiz.

Sürdürülebilirlik raporlamasının katkılarını şu şekilde sıralayabiliriz: çevresel ve sosyal etkilerin açıklanması, faaliyetin meşruiyetinin sağlanması,⁴² kurumsal itibar ve marka değerinin artırılması, rekabet gücünün artırılması, şeffaflık ve hesap verilebilirliğin artırılması, iç bilgi sistemleri ve kontrol süreçlerinin geliştirilmesi.⁴³

B. TSRS'ye Göre Raporlama Zorunluluğunda Olan Şirketler

29.12.2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan Kamu Gözetimi Kurulu Kararı'nda belirli işletmelerin 01.01.2024 tarihinden itibaren zorunlu sürdürülebilirlik raporlamasına

³⁷ Directive 2003/87/EC Of The European Parliament And Of The Council, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0087-20230605>

³⁸ "Her bir tahsisat, sistemdeki operatörlere (ETS'ye tabi şirketlere) bir ton CO2 eşdeğerinin küresel ısınama potansiyeline denk gelen sera gazı salma hakkı vermektedir."

Ayrıca bakınız: <https://ticaret.gov.tr/data/64f5ba7713b8769d98615d86/AB%20ETS%20Bilgi%20Notu-23.08.2023.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

³⁹ Ücretsiz tahsisatların yıllar itibarıyla azaltım oranları: 2026: 2.5%, 2027: 5%, 2028: 10%, 2029: 22.5%, 2030: 48.5%, 2031: 61%, 2032: 73.5%, 2033: 86%, 2034: 100%.

⁴⁰ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 18.

⁴¹ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 19.

⁴² Meşruiyet teorisi, şirketlerin içinde bulundukları toplumun sınırları ve normları dahilinde faaliyet göstermenin yanındaki faaliyetlerinin dışındaki paydaşlarca "meşru" olarak algılanmasını sağlamaya çalıştığını ileri sürer. Teoriye göre, işletmeler ile işletme faaliyetinden etkilenen toplum ve diğer paydaşlarla arasında bir "sosyal sözleşme" vardır. Bu sosyal sözleşme nedeniyle işletmeler, sadece kendi pay sahipleri ve yöneticilerinin değil, işletme faaliyetinin tüm paydaşlarının beklentilerini de karşılaması gerekir. (Yücenurşen (2021), s. 76-77). Bu gerekçeyle, bir şirketin meşruiyeti onun sürdürülebilirliği ile doğrudan ilgilidir.

⁴³ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 19.

olacağı açıklanmıştır.⁴⁴ Buna göre, “Kurul Kararının 3’üncü Maddesinin Birinci Fıkrasında Sayılan ve Hadlere Tabi Olan İşletmeler Listesi” başlıklı listede yer alan işletmeler arasından;

- Aktif toplamı 500 Milyon Türk Lirası
- Yıllık net satış hasılatı 1 Milyar Türk Lirası
- Çalışan sayısı 250 kişi ölçütlerinden en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki raporlama döneminde aşan işletmeler zorunlu uygulama kapsamına dâhil edilmiştir.

“Kurul Kararının 3’üncü Maddesinin Birinci Fıkrasında Sayılan ve Hadlere Tabi Olan İşletmeler Listesi” aşağıdaki gibidir:

a) 6362 sayılı Kanun uyarınca Sermaye Piyasası Kurulu’nun düzenleme ve denetimine tabi şirketlerden;

- (1) Yatırım kuruluşları,
- (2) Kolektif yatırım kuruluşları,
- (3) Portföy yönetim şirketleri,
- (4) İpotek finansmanı kuruluşları,
- (5) Merkezi takas kuruluşları,
- (6) Merkezî saklama kuruluşları,
- (7) Veri depolama kuruluşları,
- (8) Sermaye piyasası araçları bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem gören veya işlem görmeleri amacıyla Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanmış geçerlilik süresi bulunan izahname veya ihraç belgesi bulunan anonim şirketler,
- (9) Bir borsada veya teşkilatlanmış diğer piyasalarda işlem görmemekle birlikte halka arz edilmeksizin pay hariç sermaye piyasası aracı ihraç eden (ihraç ettikleri sermaye piyasası araçlarının itfa edildiği hesap döneminin sonuna kadar) veya bu amaçla Sermaye Piyasası Kurulunca onaylanmış geçerlilik süresi bulunan ihraç belgesi olan anonim şirketler,

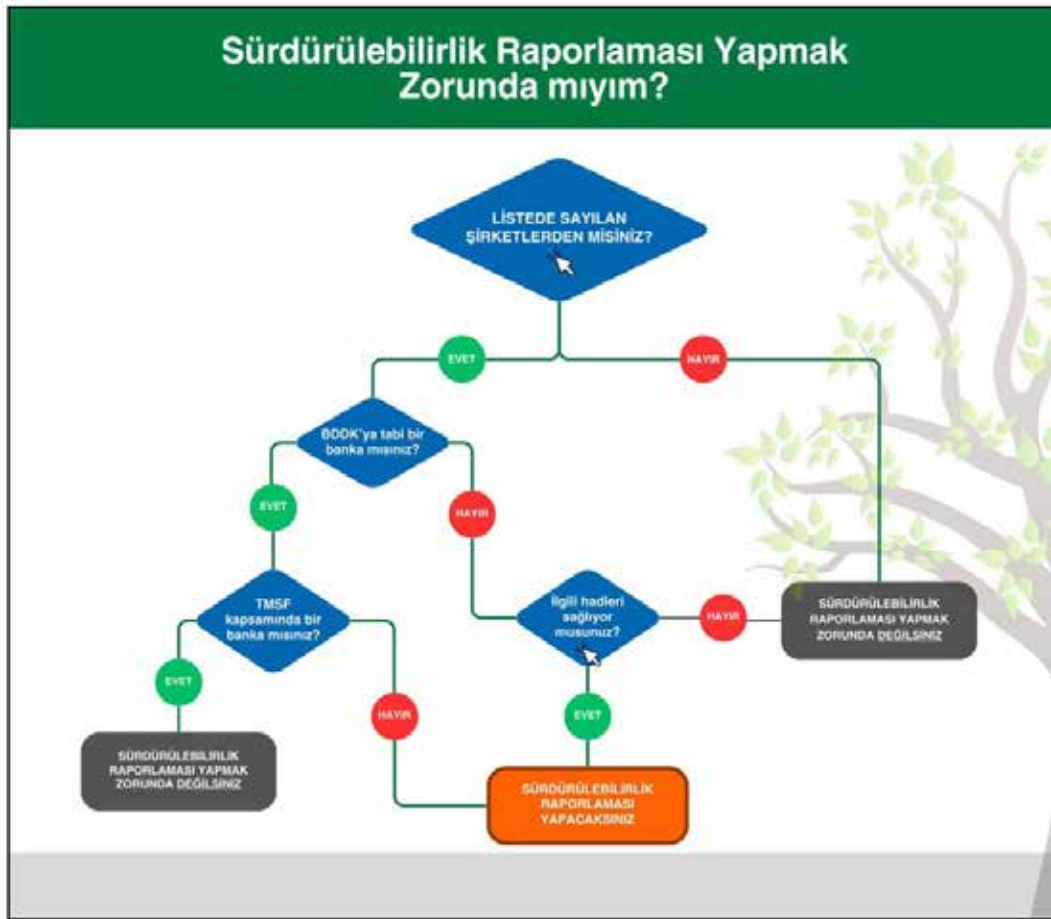
b) 19/10/2005 tarihli ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun düzenleme ve denetimine tabi işletmelerden;

- (1) Bankalar,
- (2) Derecelendirme kuruluşları,
- (3) Finansal holding şirketleri,
- (4) Finansal kiralama şirketleri,
- (5) Faktoring şirketleri,
- (6) Finansman şirketleri,
- (7) Varlık yönetim şirketleri,
- (8) Finansal holding şirketlerinde ve bankalarda 5411 sayılı Kanunda tanımlandığı şekliyle nitelikli paya sahip olan şirketler,
- (9) Tasarruf finansman şirketleri.

c) 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu ile 28/3/2001 tarihli ve 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu kapsamında faaliyet göstermekte olan sigorta, reasürans ve emeklilik şirketleri.

ç) Borsa İstanbul Piyasalarında faaliyet göstermesine izin verilen; yetkili müesseseler, kıymetli madenler aracı kurumları, kıymetli maden üretimi veya ticaretiyle iştigal eden şirketler.

⁴⁴ www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1-10.pdf (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

C. Sürdürülebilirlik Raporlama Standartları

1.Genel Olarak

Sürdürülebilirliğe yönelik olarak uluslararası alanda kabul edilmiş raporlama standardı, IFRS S1 “Sürdürülebilirlikle İlgili Finansal Bilgilerin Açıklanmasına İlişkin Genel Hükümler”⁴⁵ ve IFRS S2 “İklimle İlgili Açıklamalar” olarak ve taslak⁴⁶ şekilde yayımlanmış idi. IFRS S1 ile sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilere dair genel hükümler belirlenmeye çalışılmış ve IFRS S2 ile de sürdürülebilirlik üst başlığı altında iklim konusu düzenlenmiştir. IFRS S1’in amacı, pay sahipleri, yönetim kurulları, yatırımcılar ve ilgililerin şirketin kurumsal değerini değerlendirmelerine yardımcı olmak için sürdürülebilirlikle ilgili daha tutarlı, eksiksiz, karşılaştırılabilir ve doğrulanabilir finansal tablo ve raporları elde etmektir.⁴⁷ IFRS S2’nin amacı, işletmelerin iklim değişikliği

İlgi ilgili işletmesini ilgilendiren konulardaki risk ve fırsatları açıklamasını zorunlu kılmaktır. Bu zorunluluğun amacı, finansal tablo ve rapor kullanıcıları işbu risk ve fırsatların işletme üzerindeki etkisini açıkça değerlendirebilmesi, işletmenin kaynaklarının kullanımının, faaliyetinin ve bunun sonuçlarının şirketin iklimle ilgili ciddi risklere ve fırsatlara verdiği karşılığı ortaya koyması ve şirket faaliyetlerinin iklimle ilgili risk ve fırsatlara uyarlama yeteneğinin tespit edilmesi olduğu söylenebilir.⁴⁸ Aynı standartlar, TSFR 1 ve TSFR 2 adı altında 29.12.2023 tarih ve 34414 sayılı 1. Mükerrer Resmi Gazete’de yayımlanarak Türk Hukuku’na da girmiştir.

TSRS 1, sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin açıklanmasına ilişkin genel hükümleri düzenler. TSRS 1'in amacı, bir işletmenin -genel amaçlı finansal raporların asli kullanıcıları açısından işletmeye kaynak sağlama kararı verirken faydalı olacak- sürdürülebilirlikle ilgili risklerine ve fırsatlara

45 <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/english/2023/issued/part-a/issb-2023-a-ifrs-s1-general-requirements-for-disclosure-of-sustainability-related-financial-information.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

46 www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/english/2023/issued/part-a/issb-2023-a-ifrs-s2-climate-related-disclosures.pdf (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Cevrimici).

⁴⁷ IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information, s. 6.

⁴⁸ IFRS S2 Climate-related Disclosures, s. 5.

rına ilişkin bilgileri açıklamasını zorunlu kılmaktır.⁴⁹ TSRS 2, İklimle İlgili Açıklamalara dair genel beyanları düzenler. TSRS 2'nin amacı; bir işletmenin -genel amaçlı finansal raporların aslî kullanıcıları açısından işletmeye kaynak sağlama kararı verirken faydalı olacak- iklimle ilgili riskler ve fırsatlara ilişkin bilgileri açıklamasını zorunlu kılmaktır.⁵⁰

Finansal raporlamanın temel ilkeleri ihtiyaca uygun bilgi ve gerçeğe uygun sunum olarak ifade etmiştir. Sürdürülebilirlik konusunda hangi bilginin ihtiyaca uygun olduğu ve bunun finansal tablolarda nasıl sunulacağına dair standartlar IFRS / TSRS S1 ve S2 ile geliştirilmeye çalışılmaktadır. Sürdürülebilirlik konusu, şirketlere etik bir yük veya bir sosyal sorumluluk projesine katılım zorunluluğu öngörmemektedir. Sürdürülebilirlik, şirketin faaliyetine doğrudan etki eden, bu neden risk ve fırsatlar oluşturan bir iklim konusudur. Bu nedenle, şirketin pay sahibi, yönetim kurulu, yatırımcısı veya kamunun finansal tablo ve raporlarda sürdürülebilirliğe dair bilgiye zorunlu olarak ihtiyaç duyar ve onlar için yararlıdır. Nitekim yukarıda belirttiğimiz gibi şirket menfaati de bunu gerektirmektedir.

Finansal raporlamanın şirketin faaliyetini tam olarak açıklayamadığına ve buna bağlı olarak şirketin değerini tam olarak ortaya koymadığını ifade etmiştik. İşte finansal olmayan raporlama standartları, raporladığı konuların finansal tablo ve raporlar ile nasıl ifade edilebilir hale geleceğini ortaya koyar. Bu nedenle, şirketlere ilişkin raporlamada "kurumsal değer" kavramına odaklandığını gözlemliyoruz. Buna göre kurumsal değer, şirketin sadece finansal tablo ve raporlarında görünen rakamları değil; işletmenin kısa, orta ve uzun vadede gelecekteki nakit akışlarının tutarı, zamanlaması ve kesinliğine ilişkin beklentileri ve işletmenin risk profili göz önüne alındığında bu nakit akışlarının değerini ve finansmana erişimi ile sermaye maliyetini yansıtır.⁵¹ Sürdürülebilirlik konularında, finansal olmayan bir konunun nasıl para cinsinden ifade edileceğini, bunun şirketin nakit akışını, kredi imkanlarını veya sermaye yapısını etkilediği gibi hususlar IFRS S1 ve S2 ile ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Sürdürülebilirliğe ilişkin finansal raporlama, finansal tablolara alınma kriterlerini henüz karşılamayan gelecekte nakit girişi ve çıkışına neden olabilecek hususları, sürdürülebi-

lirlikle ilgili risklere ve fırsatlara ilişkin stratejiyi, şirketin insanlar, gezegen ve ekonomiyle olan ilişkileri ile bunlar üzerindeki etkileri ve bağımlılıkları gibi üstlendiği eylemlerin bir sonucu olarak itibarı, performansı ile beklentileri ile bilgiye dayalı varlıklarının geliştirilmesini içerir.⁵² Şirketin kurumsal değerini etkilemesi makul ölçüde beklenmeyen riskler ve şirketin iklimle ilgili ciddi olmayan riskler sürdürülebilirlik raporlaması kapsamı dışında bırakılmıştır.⁵³

Ülkemizde de TTK m. 88/f. 6'daki standartlar KGK tarafından oluşturulana kadar, bu konuyla ilgili olarak ihtiyari bir düzenin olduğundan söz edebiliriz. İhtiyari bu düzen içinde şirketlerin raporlamasına esas alacakları birtakım uluslararası raporlama girişimlerinin kendi prensip ve standartları mevcuttur.⁵⁴ Küresel olarak uygulanacak yeknesak bir standart oluşturma çabaları devam etmektedir. Bu çalışmalara koşut olarak KGK'nın TTK m. 88/f. 6'daki yükümlülüklerini yerine getirmesi için aşağıdaki adımları atması planlanmaktadır:

- Uluslararası standartlarla uyumlu, karşılaştırılabilirliği ve şeffaflığı yüksek sürdürülebilirlik raporlama çerçevesi olan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlama Standartlarının yayımlanması,
- Sürdürülebilirlik raporlamasının güvenilirliğinin artırılması amacıyla yapılacak güvence denetimlerine esas olacak Güvence Denetim Standartları ile bunlara ilişkin uygulama rehberlerinin yayımlanması,
- Sürdürülebilirlik raporlamasının kalitesine yönelik artan beklentileri karşılamak amacıyla güvence denetimlerini yapacak kişi ve kuruluşlara ilişkin yetkinlik kriterlerinin belirlenmesi ve bu denetimleri üstlenecek denetim kuruluşlarının ve denetçilerin yetkilendirilmesi,
- Kaliteli bir raporlamanın sağlanması için gerçekleştirilecek olan güvence denetimlerinin gözetiminin sağlanması,
- İlgili paydaşlar tarafından daha sağlıklı ticari ve iktisadi kararların alınması amacıyla dijital raporlamaya yönelik altyapının oluşturulması,

Sürdürülebilirlik Raporlamasına yönelik farkındalığı artırmak ve uygulamada kaliteyi yükseltmek amacıyla ilgili kurum ve sivil toplum kuruluşları ile iş birliğinin artırılması.⁵⁵

⁴⁹ TSRS 1, p. 1.

⁵⁰ TSRS 2, p. 1.

⁵¹ IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information, p. 6.

⁵² IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information, p. 6.

⁵³ IFRS S1 General Requirements for Disclosure of Sustainability-related Financial Information, p. 7; IFRS S2 Climate-related Disclosures, p. 1. Bilgilerin verilmemesinin, yanlış verilmesinin veya gizlenmesi ilgililerin verecekleri kararları etkilemesi makul ölçüde bekleniyorsa, sürdürülebilirlikle ilgili finansal bilgilerin önemli olduğu kabul edilmelidir.

⁵⁴ 1972 Stokholm Konferansı, 1987 Brundtland Raporu, 1992 Rio Zirvesi, 1997 Kyoto Protokolü, 1997 Küresel Raporlama Girişimi (GRI), 2000 BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, 2005 BM Sorumlu Yatırım Prensipleri, 2009 Sürdürülebilir Borsalar Girişimi, 2012 Rio+20 Zirvesi ve 2013 Uluslararası Entegre Raporlama (ER) Çerçevesi örnek olarak sayılabilir.

⁵⁵ Kamu Gözetimi Kurumu (2023), s. 2.

Yukarıdaki açıklamalar çerçevesince, sürdürülebilirlik düzenlemelerinin şirket faaliyetini finansal tablo ve raporların görüldüğü açıdan daha geniş şekilde ele aldığını ve bu geniş açıdan bakarak şirketin finansal tablo ve raporlarını düzenlemek istediği görülmektedir. Bu şekilde hazırlanan entegre edilmiş finansal tablo ve raporlar ile de bir "kurum değeri" oluşmaktadır. Kurum değerini etkilen bu konuların, yönetim kurulunun sorumluluğu, iş adamı kararının hukuka uygunluğu, pay sahibinin veya yönetim kurulu üyesinin bilgi alma hakkı, genel kurul kararının iptal edilebilirliği veya bağımsız denetim kapsamının genişlemesi gibi hukuki nedenlere doğrudan bağlı hale geldiğini görüyoruz.⁵⁶ IFRS'nin KGK'nın düzenlemelerinin finansal tablo ve raporlar açısından zorunlu ve bağlayıcı hale gelmesiyle finansal tablo ve raporlara bağlanan hukuki sonuçlar bakımından sürdürülebilirlik raporlamasının da önemli bir yer tutacağı kanaatindeyiz.

Sürdürülebilirlik düzenlemeleri şirketin faaliyetini daha kapsamlı olarak ortaya koymaktadır. Bu kapsamda şirketin bazı faaliyetlerine (iklim veya diğer sürdürülebilirlik riskleri varsa) sınırlama koyulabilir.⁵⁷ Bu sınırlamaların şirket faaliyetini bozmaması amacıyla hem bir teşvik hem de bir zorlama anlamında kredi kuruluşları sürdürülebilir yatırım yapan veya KSS projeleri yürüten şirketlere kredi kolaylığı sağlamaktadır.⁵⁸ Ayrıca karbon tüketimine ilişkin vergilendirme de şirketleri bu alanlara duyarlı hale getirmektedir.⁵⁹

Ülkemizde bu gelişmeler nedeniyle sürdürülebilir ve kaynak etkin bir ekonomiye geçiş için 2021 tarihinde "Yeşil Mutabakat Eylem Planı" yayımlanmıştır.⁶⁰ Bu çerçevede, olası bir sınırdaki karbon düzenlemesi karşısında şirketlerin karşılaşabileceği ek bürokratik ve mali engellerin bertaraf edilmesine yönelik olarak, uluslararası sürdürülebilirlik raporları (ülkemiz açısından AB müktesebatı) çerçevesinde ülkemizde belgelendirme ve raporlamanın gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılması, ayrıca sanayiden kaynaklı sera gazı emisyonlarının izlenmesi sisteminin ihtiyaçlara göre geliştirilmesi ön görülmüştür.⁶¹

2. Küresel Raporlama Girişimi Standartları

Konunun anlaşılmasına katkı sunması bakımından Küresel Raporlama Girişimi'nin G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması kılavuzu kategori ve unsurlarını aşağıdaki tabloda dikkate sunuyoruz:

Kategori	Ekonomik	Çevresel
Unsurlar	- Ekonomik performans - Piyasa Varlığı - Dolaylı Ekonomik Etkiler - Satın Alma Uygulamaları	- Malzemeler - Enerji - Su - Biyolojik Çeşitlilik - Emisyonlar - Atık Sular ve Atıklar - Uyum - Nakliye - Genel - Tedarikçinin Çevresel Bakımdan Değerlendirilmesi - Çevresel Şikâyet Mekanizmaları

⁵⁶ Örneğin, şirketin iş modelinin bir doğal kaynağa bağlı olması halinde, kaynağın kalitesi, ulaşılabilirliği ve fiyatlandırmasındaki değişikliklerden etkilenebilir. Yine katı hükümet düzenlemelerinin söz konusu olması halinde şirket itibarının zarar görmesi ve işçi bulmakta zorluk çekilmesine bağlı olarak işçilik maliyetlerinin ciddi artışı söz konusu olabilir. Bu risklerin genel kurulda pay sahiplerine bildirilmemesi veya bilgi alma ve inceleme hakkı çerçevesince cevaplanmaması genel kurul kararının iptaline yol açabilir. Diğer yandan, yönetim kurulunun bu risklere uygun şekilde gerekli araştırmayı yapmadan karar alması da onların sorumluluğuna yol açabilir. Özetle, şirketin faaliyetine ve karar alma süreçlerine ilişkin şeffaflığın standartlar eliyle arttığı, bunlara hukuki sonuçlar bağlandığı veya bağlanacağı açıktır.

⁵⁷ Bu düzenlemelerin şirketin kar amacını ortadan kaldırdığı söylenemeyeceği kanaatindeyiz. Zira günümüzde anonim şirketin amacı sadece maksimum kar yapmak olarak değildir. Kanaatimizce, anonim şirket, çevresine, insan haklarına, içinde bulunduğu tüm ekosisteme bağlı ve sürdürülebilir şekilde kar amacına odaklanan bir kurum olarak tanımlanabilir.

⁵⁸ Örneğin, iklim değişikliğinin önlenmesi ve çevre konulu projelerde kullanılmak üzere şirketin yapacağı borçlanmalarda sabit getirili bir menkul değer olarak "yeşil tahviller" ile uygun finansmanla fon sağlanabilecektir. Genellikle kredi kuruluşları, yeşil tahvilden gelen fonun çevre projelerinde kullanılması şartıyla uygun faizli kredi sağlamaktadır.

⁵⁹ Bu düzenlemelere "sınırdaki karbon düzenlemeleri" denilmektedir. Ülkemizde, 17.05.2014 tarih ve 29003 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Sera Gazı Emisyonlarının Takibi Hakkında Yönetmelik ile 2016 yılı itibarı ile sera gazı emisyonlarının tesis bazında hesaplanması sağlanacaktır. (<https://csb.gov.tr/iklimi-korumanin-bedeli-makale>) (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

⁶⁰ <https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%B0L.pdf> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

⁶¹ Yeşil Mutabakat Eylem Planı, 2021, s. 13. Eylem Planında, (1) sınırdaki karbon düzenlemeleri, (2) yeşil ve döngüsel bir ekonomi, (3) yeşil finansman, (4) temiz, ekonomik ve güvenli enerji arzı, (5) sürdürülebilir tarım, (6) sürdürülebilir akıllı ulaşım, (7) iklim değişikliği ile mücadele, (8) diplomasi ve (9) Avrupa Yeşil Mutabakatı bilgilendirme ve bilinçlendirme faaliyetleri başlıkları altında belirlenen hedeflere ulaşılması amacıyla hayata geçirilecek eylemlere yer verilmiştir.

Kategori	Sosyal			
Alt Kategoriler	İşgücü Uygulamaları	İnsan Hakları	Toplum	Ürün Sorumluluğu
Unsurları	- İstihdam - İşgücü/Yönetim İlişkileri - İş Sağlığı ve Güvenliği - Eğitim ve Öğretim - Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği - Kadın ve Erkek İçin Eşit Ücret - Tedarikçinin İşgücü Uygulamaları - İşgücü Uygulamaları Şikâyet Mekanizmaları	- Yatırım - Ayrımcılığın Önlenmesi - Örgütlenme ve Toplu Sözleşme - Çocuk İşçiler - Zorla veya Cebren Çalıştırma - Güvenlik Uygulamaları - Yerli Halkların Hakları - Değerlendirme - Tedarikçilerin İnsan Hakları Bakımından Değerlendirilmesi - İnsan Hakları Şikâyet Mekanizmaları	- Yerel Topluluklar - Yolsuzlukla Mücadele - Kamu Politikası - Rekabete Aykırı Davranış - Uyum - Tedarikçinin Toplum Üzerindeki Etkileri - Toplum Üzerindeki Etkilere İlişkin Şikâyet Mekanizması	- Müşteri Sağlığı ve Güvenliği - Ürün ve Hizmet Etiketlenmesi - Pazarlama İletişimi - Müşteri Gizliliği - Uyum

Tablo 3: G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu Kategori ve Unsurları⁶²

5. TÜRKİYE'DE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ DENETİMİ

Bağımsız denetim raporunu konu alan TTK m. 402/f. 3'te “şirketin ve topluluğun varlığını sürdürebilmesine ve gelecekteki gelişmesine ilişkin analiz” yapma yükümlülüğü bağımsız denetçiye yüklenmiştir.⁶³ 11-17.1. sayılı Kurumsal Yönetim Tebliği'ne 2/10/2020 tarihinde 31262 sayılı Kanunla sürdürülebilirliğe ilişkin hükümler eklenmiştir. Buna göre KYT'nin 1. maddesinin 5. fıkrası çerçevesinde, tebliğin ikinci fıkrasında sayılan şirketler dışındaki şirketler, kurumsal yönetim ilkelerine uyum raporlamalarında, sürdürülebilirlik ilkeleri uyum çerçevesi kapsamındaki açıklamalara yer vermek zorundadır. Yine KYT m. 8 uyarınca, yıllık faaliyet raporunda sürdürülebilirlik ilkelerinin uygulanıp uygulanmadığına, uygulanmıyorsa nedenine ve uymamanın yarattığı çevresel ve sosyal riskler hakkında ilişkin açıklama yapılmak zorundadır. KYT m. 8/ f. 3'e göre sürdürülebilirlik ilkelerine uyulması şu aşamada ihtiyari bırakılmıştır. Özetle, ilkelere uyulup uyulmayacağı şirketin takdirindedir ancak yıllık faaliyet raporunda sürdürülebilirlik konusunda tebliğdeki hususlar açıklanmak zorundadır. Standartların küresel ölçekte dahi belirsiz olduğu bir alanda sanıyoruz kanun koyucu şirketlere zorunlu şekilde ilkelere uyma yükümlülüğü getirmiştir. Şu aşamada bir farkındalık yaratması amacıyla yıllık faaliyet raporlarında uyum konusunda zorunlu bir açıklama getirildiği kanaatindeyiz. 23.06.2022 tarih ve 34/977 sayılı

SPK Kararı çerçevesince, bu açıklamanın KAP üzerinden ve belirli bir şablonla yapılmasına da karar verilmiştir. Bu ilan, yıllık faaliyet raporunda öngörülen açıklamadan ayrıca getirilen bir yükümlülüktür. Anılan şablonun da yıllık faaliyet raporuna dahil edilme zorunluluğu bulunmamaktadır.

Kurumsal sürdürülebilirlik raporlarına yönelik güvence denetimleri (SGDS 5000 yayımlanana kadar) GDS 3000 “Tarihi Finansal Bilgilerin Bağımsız Denetimi veya Sınırlı Bağımsız Denetimi Dışındaki Güvence Denetimleri” ve GDS 3410 “Sera Gazı Beyanlarına İlişkin Güvence Denetimleri” standartları uyarınca gerçekleştirilecektir.⁶⁴ Bu konu hakkında detaylı bilgi verilmesi incelemenin amacını aşacağı için sadece zikredilmekle yetinilmiştir.

6. KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK RAPORLAMASINDAN FARKI

Kurumsal sosyal sorumluluk ilkesinin öğretide üzerinde tam olarak mutabakata varılmış bir tanımı bulunmamaktadır.⁶⁵ Kurumsal sosyal sorumluluğu ticari yaklaşım olarak isimlendirilen görüş, şirketlerin ticari bir fayda elde ettiği ihtimalde sosyal sorumluluğun gündeme geldiğini ileri sürmüştür. Bu nedenle, maliyeti azaltmak, meşruiyet sağlamak, rekabeti güçlendirmek ve değer yaratmak için sosyal sorumluluktan söz edilebileceği kabul edilmiştir. Anılan görüşün bir gereği olarak, sosyal sorumluluğun şirkete bir değer katması, onu finansal olarak iyileştirmesi beklenir. Ancak yapılan araştırmalarda, sosyal sorumluluk ile şirket finansalları arasında doğrudan bir bağlantı tespit edileme-

⁶² Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 30.

⁶³ Bu hükümle kanun koyucunun şirketin finansal anlamdaki sürdürülebilirliği adı altında bağımsız denetçiye bir tür risk analizi yapma yükümü yüklediği kanaatindeyiz.

Sürdürülebilirlik raporlamasının içine risk analizini de aldığını ekleyelim.

⁶⁴ www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/KurumsalSurdurulebilirlikRaporlarınaYonelikZorunluGuvenceDenetimlerininDuyuru.pdf (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

⁶⁵ Tartışmalar için bakınız: Okuyucu (2023), s. 6 vd.; Dahlsrud (2008), s. 1-13, (Erişim tarihi: 11.09.2024) (<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/csr.132>).

miştir.⁶⁶ Doktrinde Okuyucu, sosyal sorumluluk ilkesinin ticari olarak gerekçelendirilmesinin gerekli olmadığını, şirketlerin faaliyetinden etkilenen paydaşlar açısından şirketin sosyal sorumluluğunun bulunduğu ileri sürülmüştür.⁶⁷ Doktrindeki diğer bir tanıma göre KSS, şirketlerin etik değerlere, insanlara, topluma ve doğaya saygı duyarak ticari başarı elde edilmesi olarak tanımlanmıştır.⁶⁸

Kanaatimizce, konuya entegre raporlama mantığı içinde bakılması gerekir. Entegre raporlamaya ilişkin çalışmalarda sermaye anlayışının “değer” kavramı altında son derece genişletildiğine değinmiştik. Bu çerçevede, şirketin sahip olduğu tüm değerleri ölçen ve ortaya koyan sermaye çeşitleri olarak finansal sermaye, üretilmiş sermaye, fikri sermaye, insan sermayesi, sosyal ve ilişkisel sermaye ile doğal sermayenin korunması gerekecektir. Esasen bu yaklaşım TTK'daki sermayenin korunması fikri ile paraleldir. Dolayısıyla, sermayesini veya değerini korumak durumunda olan bir işletmenin, buna yönelik sorumluluğunun da olacağı açıktır. Örneğin şirketin doğal bir kaynağı kullandığı durumda, doğal sermayeyi korumak için çeşitli yatırımlar yapabilir. Yapılan bu sosyal yatırımın şirket faaliyeti ile fonksiyonel olarak bağlantılı olması gerektiği kanaatindeyiz.

Özetle, yapılan sosyal sorumlu yatırım⁶⁹ maliyeti azaltmak, meşruiyet sağlamak, rekabeti güçlendirmek veya değer yaratmak amacıyla yapılıyorsa, şirketin faaliyetiyle sosyal yatırımın fonksiyonel olarak bağlantılı sayılması gerekir. Örneğin, Karaköy'deki alt geçitleri temizleyen bir temizlik malzemesi üreticisinin bu projesinin meşruiyet sağlamak ve rekabeti güçlendirmek amacıyla yaptığı açıktır. Aksi durumlarda ise şirketin bir bağışlama yaptığına değerlendirilmesi gerekir. Kuşkusuz şirket, faaliyeti ile hiçbir ilgisi olmayan bir alanda sosyal yardımda da bulunabilir. Sosyal sorumlu yatırım ile sosyal yardım arasındaki çizgiyi çekmemiz için şirketin amacına veya bu konudaki oluşacak standartlara bakılması gerekecektir. Kamu kaynaklarını korumak için standartlarda bu amaçlardan bağımsız olarak da çeşitli düzenlemelerin olmasının muhtemel olduğunu düşünüyoruz. Örneğin, belirli miktarda kirli su üreten bir boya fabrikası için su havzalarının temizlenmesi amacıyla arıtma tesisine belirli ölçüde katkı sunma zorunluluğu veya belirli

yerlerin ağaçlandırılmasına dair aynı bir yükümlülük dahi kamu tarafından gündeme getirilebilir. Zira doğanın korunması gibi kritik konular, şirketlerin insafına terk edilmeyecek kadar önemlidir. Gerek kamu tarafından öngörülen KSS yükümlülükleri gerekse şirket faaliyeti ile bağlantılı KSS projeleri KSS muhasebesi altında kaydedilmeli ve entegre raporlamayla kamuya açıklanmalıdır.

7. SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK RAPORLAMASININ HUKUKİ ETKİLERİ

Küresel olarak yaşanan gelişmeler, şirket faaliyetinin ekonomik, çevresel ve sosyal olarak üç boyutlu olarak ortaya koyulacağına ilişkin görüşü egemen kılmıştır.⁷⁰ Bir şirketin sadece finansal tabloları ile ifade edilmediği, şirketin kapalı bir sistem olmadığı, bilakis çevresiyle etkileşimde olan bir yapı içerisinde tüm paydaşlarıyla bir “sosyal sözleşme” içinde faaliyet gösterdiği kabul edilmiştir. Böylece bir şirketin sermayesinin sadece taahhüt edilen sermayeden ibaret olmadığı, bunun yanında farklı tipte sermaye tiplerinin şirkete değer kattığı anlaşılmıştır. Tüm bu değer ile ancak bir şirketin işletme sürekliliği esas alınacak şekilde değerinin belirli olabileceği, sadece finansal veriler ile şirketin ortaya koyduğu değer belirlenemeyeceği ifade edilmiştir. Şu hâlde şirketin etkileşimde olduğu finansal olmayan konuların içeriğinin, konuların finansal tablolara etkileşiminin pay sahibi tarafından bilinmesinde ciddi menfaati vardır. Zira bu konular şirket değerinin kayda değer bir bölümünü oluşturmaktadır. Pay sahibinin amacı kısa vadede kar payı almak ve uzun vadede yatırımını korumak ve değerini arttırmak olduğu göz önüne alınırsa,⁷¹ tıpkı finansal tablolarda olduğu gibi bir takım hakların finansal olmayan konularda da pay sahibine tanınması gerekir. Hakkın kapsamının alacaklılar gibi şirkete üçüncü kişi niteliğindeki taraflara genişletilip genişletilmeyeceği hususları ise ayrı bir tartışma konusudur.

Hukuki anlamdaki sermaye kavramının son derece genişleyeceği bir gelişim süreci içinde olduğunu görüyoruz. Hali hazırda hukuktaki sermaye yaklaşımının muhasebe sistemleri ile uyumsuzluğuna ilişkin çalışmaları da göz önüne alırsak, sermaye kavramının yerini değer kavramına bırakması

⁶⁶ Okuyucu (2023), s. 11-13. Kanaatimizce böyle bir ölçümün sağlıklı yapılamamasının nedeni, finansal olmayan raporlamaya ilişkin standartlardaki belirsizlik, ölçümün maliyetli olması ve entegre raporlama yapılmadığı için finansal olmayan bu bilginin etkilerinin tam olarak tespit edilememesidir.

⁶⁷ Okuyucu (2023), s. 14.

⁶⁸ Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 14.

⁶⁹ Kavram için bakınız: Okuyucu (2023), s. 137 vd.; Schueth (2003), s. 190, <https://0-search-ebscohost-com.opac.bilgi.edu.tr/login.aspx?direct=true&db=edsjrs&AN=edsjrs.25074988&site=eds-live> (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi). Sosyal sorumlu yatırım kavramına benzer ancak karıştırılmaması için farklı bir kavram olarak sorumlu yatırımdan söz edebiliriz. Sorumlu yatırım kavramı şirketin sürdürülebilirlik açısından uygun yatırım yapması ile ilgilidir. Sorumlu yatırım kavramı için bakınız: Yıldırım ve Uzun Kocamış (2018), s. 17.

⁷⁰ TSRS S1, p. 2.

⁷¹ Yücenurşen, (2021), s. 65.

ve artık “değerin korunması” kavramının hukuken gündeme geleceğini değerlendiriyoruz.⁷²

Ölçme ve değerlendirme sistemlerinin teknolojinin imkanlarıyla birleşmesiyle, finansal olmayan bir konunun dahi ekonomik karşılığını hesaplamak mümkün hale gelmiştir. Bu nedenle, finansal olmayan bilginin belli standartlarla ölçülerek, finansal bir veri haline gelmesi mümkündür. Örneğin bir şirketteki insan kaynağının veya şirketin kullandığı bir ırmağın ekonomik değerinin ölçülmesindeki güçlüklerin aşılmasıyla bunlar da birer “sermaye” veya “değer” olarak şirket bilançosunda yerini alabilecektir. Bu ise sadece paranın taahhüt edilmesini zorunlu kılan halihazırdaki sermaye sistemini kökünden sarsacak, yerine “değer muhasebesi” ve “değer tablo ve raporları”nı gündeme getirecektir.

Finansal olmayan raporlamanın iş insanı kararına ilişkin yönetim kurulunun özen ve sadakat sorumluluğunu genişleten bir etki yapacağını değerlendiriyoruz. Özen ve sadakat yan başlığını taşıyan TTK m. 369 uyarınca, yönetim kurulu üyeleri ve yönetimle görevli üçüncü kişiler, görevlerini tedbirli bir yöneticinin özeniyle yerine getirmek ve şirketin menfaatlerini dürüstlük kurallarına uyarak gözetmek yükümlülüğü altındadırlar. Standartların veya kanuni düzenlemelerin yürürlüğe girmediği ihtimalde de dürüstlük kuralı gereğince, sürdürülebilir olmayan bir konuya ilişkin alınan iş insanı kararının tedbirli bir yöneticinin almaması gereken bir karar olmadığından bahisle yönetim kurulunun sorumluluğunu doğuracağı söylenebilir.⁷³ Diğer yandan TTK m. 391/f. 1 (b) uyarınca, sermayenin korunması ilkesini ihlal eden yönetim kurulu kararları da batıl olacaktır.

Finansal olmayan raporlamaya dayanan genel kurul kararlarının, dürüstlük kuralına uygun olup olmadığına dair hususların da denetim yönünden dikkate alınması gerekir. TTK m. 447/f. 1 (c) uyarınca, sermayenin korunması hükümlerini ihlal eden genel kurul kararları batıldır. İtibari değer altında pay ihracına ilişkin TTK m. 347/f. 1'e, sermayeye faiz ödenmeyeceğine, kar payının ancak net dönem karından ve serbest yedek akçelerden yapılabileceğine dair TTK m. 509'a, şirketin kendi paylarını iktisabına ilişkin TTK m. 379'a, bedelleri tamamen ödenenmiş hamiline paylara ilişkin pay senedi bastırılmayacağına dair TTK m. 484/f. 2'ye, pay sahiplerinin şirkete borçlanma yasağına dair TTK m. 358'e, yönetim kurulu üyelerinin şirkete borçlanma yasağına ilişkin TTK m. 395'e, iç kaynaklardan yapılan sermaye artırımı hariç payların nakit bedelleri tamamen ödenmediği sürece sermaye artırımı yapılamayacağına dair TTK m. 456/f. 1'e aykırı genel kurul kararları, sermayenin korunması prensibi nedeniyle batıldır.⁷⁴

Acaba şirketin üreteceği bir kozmetik ürün nedeniyle, bu ürünün hammaddesi olan endemik bir bitkinin tamamının kullanılmasına dair genel kurul kararı, sürdürülebilir bir faaliyet olmaması nedeniyle iptali talep edilebilir mi? Kanunda açıkça hüküm olmayan bu durumda da dürüstlük kuralı gereği genel kurul kararının sıhhatinin sorgulanabileceği kanaatindeyiz. Zira kanun koyucunun yapacağı emredici çevresel sınırlamalara aykırılığı bir kenara bırakırsak,⁷⁵ alınacak ticari kararların da keyfiyet düzeyinin finansal olmayan raporlamaya dayanarak kısıtlanabileceği gözden uzak tutulmamalıdır.

⁷² Sermayenin korunması ve hali hazırdaki hukuki anlamdaki sermaye sisteminin uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumsuzluğu hakkında ayrıca bakınız: Mülazımoğlu (2020) (<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=7ADSJyeg0r5b1RsgDQVX2g&no=k2vCgb2ThE8oei5qQ4f6HQ>) (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi). Yazar, tarihi finansal kayıtları esas alan yerel muhasebe sistemleri ile IFRS'nin gerçeğe uyumlu değer muhasebesinin bir çelişki yarattığını, alacaklıların IFRS sisteminde yeterince korunmadığını ileri sürmüştür. Biz bu görüşe katılmıyoruz. Özellikle kıta Avrupa'sında cari muhasebe sistemleri, işletmenin gerçek durumunu değil; vergi tahakkuku için gereken mali karı belirlemeye çalışmaktadır. Oysa yatırımcı, pay sahibi ve alacaklı, şirketin gerçek durumunu bilmek istemektedir. Hatta bu konuda IFRS standartlarındaki finansal raporlama dahi yetersiz kaldığından, ilgililer finansal olmayan raporların gönüllü olarak açıklanmasını talep ediyorlar. Böylece finansal olmayan ve finansal raporların etkileri topluca görülerek ilgililer doğru karar alabileceklerdir. Özellikle vergi tahakkukunu önceleyen bakış açısı, tüm dünyanın tek bir pazar haline geldiği küresel ticaret ortamında oldukça eski moda bir düşünce olarak göze çarpmaktadır. Yazar'ın katıldığımız görüşü ise hali hazırdaki sermaye sisteminin IFRS'nin sisteminde dahi ciddi sorunlar yarattığı noktasıdır. Kaldı ki, entegre raporlama IFRS'nin dahi bir adım ilerisindedir. Dolayısıyla, eski moda bir sermaye anlayışı ile incelemizde söz edilen raporlamanın yapılmasının son derece güç olduğunu değerlendiriyoruz. ABD öncülüğünü yaptığı muhasebe sistemi tüm dünyadaki yatırımcıların anlayacağı yeknesak bir muhasebe sistemine doğru dünyayı götürmektedir. Bu gelişmeden ileri gelmek üzere, AB 1606/2002 sayılı Yönergesiyle borsaya kote hâkim teşebbüslerin konsolide finansal tablolarına 2005'ten itibaren IAS/IFRS uygulanmasını zorunlu hâle getirmiştir.

⁷³ Volkswagen markasının dizel araçlardaki emisyon skandalı bu konuda örnek olabilir. Olayda şirket yatırımcıları, 2015 Eylül öncesinde ortaya çıkan emisyon skandalı öncesinde kendilerine bilgilendirme yapılmadığından bahisle 9,2 milyar Euro değerinde dava ikame etmiştir. Finansal olmayan raporlamanın gereğince yapılmaması nedeniyle şirket yöneticilerinin sorumluluklarının arttığı görülmektedir. Bu durumun bir diğer sebebi kurumsal yönetimdeki vekalet probleminde menfaat çatışmasından da kaynaklanmaktadır. Yöneticiler, asimetrik bilgi sahibi olarak, şirket içindeki kendi çıkarlarını arttırıcı kararları pay sahiplerinin aleyhine alabilmektedirler. Bu bilgi asimetrisi finansal olmayan raporlamanın belirli bir standarda oturtulması ile giderilebilir. Diğer yandan bu durum şirkete ilişkin yeterli bilgi sahibi olmayan potansiyel yatırımcıların da şirkete yatırım yapması önünde bir engel niteliğindedir. Esasında denetim faaliyeti de pay sahiplerinin vekalet probleminde dolayı ortaya çıkan bilgi asimetrisinden kaçınmak ve güvenilir bilgiye ulaşmak için katlandığı bir maliyettir. Nitekim finansal olmayan bilgilerin de bu denetime ve güvenceye ciddi şekilde ihtiyacı vardır.

⁷⁴ Moroğlu (2020), s. 170 vd.

⁷⁵ Hindistan'da bazı şirketlerin net karının %2'sini sosyal sorumluluk projelerine aktarılması zorunluluğu bu konuya örnek gösterilebilir. (Okuyucu (2023), s. 102). Yine Güney Afrika'da yaşanan su kıtlığı nedeniyle, ülkenin hemen tüm bütün kentlerinde su sıkıntısı yaşanmaktadır. Su kıtlığının ulaştığı nokta yakında tüm ülkede “0 noktaya” ulaşması riski ile belirgin hale gelmiştir. Bu ve benzeri çevresel nedenlerle, Güney Afrika'da borsaya kote şirketlerin entegre raporlama yapması zorunludur. (Baron (2014), s. 23).

<https://www.oecd.org/sd-roundtable/papersandpublications/The%20Evolution%20of%20Corporate%20Reporting%20for%20Integrated%20Performance.pdf>) (Erişim Tarihi: 14.09.2024) (Çevrimiçi).

Pay sahibinin aydınlatılması bakımından yararlı bilgiler sunan TSRS 1 ve 2 kapsamında bilgilerin finansal tablolar ile etkileşiminin ortaya koyulması ayrıca önem arz etmektedir. İhtiyaca uygun bilginin neler olduğu anılan standartlarda belirtilmiştir. Finansal olmayan raporların taksonomisine ilişkin çalışmalar bu incelemenin kaleme alındığı esnada halen devam etmektedir. Gerçeğe uyum sunum da en az ihtiyaca uygun bilgi kadar önemlidir. Dolayısıyla pay sahipliği haklarının kullanımı bakımından da sürdürülebilirlik raporlamasının önemli yer tutacağını değerlendiriyoruz.

Dikkate alınması gereken bir diğer nokta da pay sahibinin ve yönetim kurulu üyesinin inceleme ve bilgi alma hakkının kapsamı açısındandır. Hukuk alanında bir talebin konusu ile kapsamının ne olduğunun ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir. Bu kapsamda öncelikle bilgi alma hakkının süjesi (konusu) olan bilgilerin ortaya koyulması, sonrasında ise verilecek bilginin kapsamının belirlenmesi gerektiği ifade edilmiştir⁷⁶. Bilgi alma ve inceleme hakkının konusunu, bilgi verme yükümlüsü organların görev alanlarına giren bütün konular oluşturmaktadır⁷⁷. TTK m. 437/f. 2'deki "şirketin işleri" ibaresi de bilgi alma ve inceleme hakkını konu yönünden sınırlandırmamaktadır. Bu nedenle, finansal olmayan bilgiler de "şirket işleri" ile fonksiyonel bağlantısı olmak şartıyla pay sahibinin bilgi alma ve inceleme hakkına dahil olduğu kanaatindeyiz. Pay sahibi, şirkete getirdiği sermaye payının nasıl yönetildiği ve yönetileceği hususunda bilgi alma hakkını serbestçe kullanabilir. Bu kapsama gizli yedek akçeler ve sarf yerleri hakkındaki bilgiler de dâhildir.⁷⁸

SONUÇ

Bir şirket, gerçek dünyada tablo ve raporları ile tecessüm eder veya varlığını ortaya koyabilir. Şirketlerin finansal tablo ve raporlar dışında iklime yönelik raporlama çalışmalarının hız kazanması, buna ilişkin ortaya çıkan değerın şirkete aktarılması ve böylece şirketin çevre, sosyal ve ekonomik olarak tüm yönleri ile yarattığı değerin ortaya koyulmasına imkan sağlayacaktır. Böylece şirketin gerçek değeri ortaya koyulabilmiş olacaktır.

Tıpkı finansal tablolarda olduğu gibi finansal olmayan tablolar da şirket ile ilgili yararlı, önemli ve ihtiyaç duyulan bilgilerin ilgilere sağlanmasını amacını güder. Bu amaç çerçevesinde her bir ilgili, kendi menfaat penceresinden verilen finansal olmayan bilginin somut sonuçları ile karşılaşır. Bu sonuçlar pay sahibi bakımından kar payının azalması, yöne-

ticiler bakımından yeni yatırımların iklim hassasiyetli şekilde yapılması veya devlet bakımından toplanan verginin azalması şeklinde ortaya çıkabilir. Dolayısıyla finansal olmayan raporlamanın da genel kurul, yönetim kurulu kararı ve denetim açısından önemi büyük olacaktır. Nasıl dürüst resim ilkesine aykırı finansal tablo ve raporlara dayanılarak alınan kararları "zehirleniyorsa"; finansal olmayan ve fakat finansalları etkileyen bilgiler bakımından da aynı sonuçlar meydana gelebilecektir.

Finansal ve finansal olmayan bilgilerin rapor kullanıcıları na birbiri ile etkileşimli şekilde ortaya koyulduğu entegre raporlamanın da ilerleyen günlerde çokça önem kazanacağını değerlendiriyoruz. Sürdürülebilirlik raporlamasındaki makul güvence verilen bilgiyi almakta potansiyel yatırımcıların, pay sahiplerinin, yönetim kurulu üyelerinin, alacaklıların, devlet makamlarının, sürdürülebilirlik konusunda sözleşmesine hüküm koyan sözleşen tarafların, birbiri ile rekabette olan teşebbüslerin veya birleşme – devralma sürecindeki şirketlerin ciddi menfaatinin olduğu çok açıktır. Bu öneme binaen raporlama taksonomisi ve bağımsız denetimi konusunda da çalışmaların devam ettiği gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

Baron, R. (2014). The Evolution of Corporate Reporting for Integrated Performance, Background paper for the 30th Round Table on Sustainable Development, Paris.

Bénicourt, E. ve Guerrien, B. (2017). Neoklasik İktisat Teorisi, Çev. Mustafa Dönmez, Hüseyin Şahin, Ertuğrul Tokdemir, İstanbul.

Busco, C., Frigo, M., Riccaboni, A. ve Quattrone, P. (2013). Integrated Reporting, Springer, New York.

Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission (COSO), İç Kontrol – Bütündeşik Çerçeve, Türkiye İç Denetim Enstitüsü Yayınları Yayın No: 11, İstanbul, 2013. Dahlsrud, A. (2008). How Corporate Social Responsibility is Defined: An Analysis of 37 Definitions, Corporate Social Responsibility and Environmental Management, C: 15, No: 1, ss. 1-13.

Helvacı, M. ve Cankat, R. (2019). Karşılaştırmalı Hukukta Şirket Menfaati Kavramı, Prof. Dr. Sabih ARKAN'a Armağan, On

⁷⁶ Kaya (2001), s. 201.

⁷⁷ Kaya (2001), s. 202.

⁷⁸ Kaya (2001), s. 204.

İki Levha, İstanbul, ss. 521 – 552.

Helvacı M., Çamurcu E. ve Türkyılmaz İ. (2017). Özellikle Anonim Şirket Açısından Şirket Menfaati Kavramı, Prof. Dr. Hamdi YASAMAN'a Armağan, On İki Levha, İstanbul, ss. 309 – 331.

Kamu Gözetimi Kurumu (2023). Soru ve Cevaplarla Sürdürülebilirlik Raporlaması, İnternet Yayını.

Kaya, A. (2001), Anonim Ortaklıkta Pay Sahibinin Bilgi Alma Hakkı, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara,

Mülazımoğlu, M. (2020). Anonim Şirketler Hukukunda Sermayenin Korunması İlkesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.

Moroğlu, E. (2020). Anonim Ortaklıkta Genel Kurul Kararlarının Hükümsüzlüğü, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul.

Okuyucu, D. (2023). Anonim Şirketin Sosyal Sorumluluğu, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul.

Rüzgar, E. (2024). Anonim Şirketler Hukukunda Finansal Tablo ve Raporların Denetimi, Onikilevha Yayıncılık, İstanbul
Schueth, S. (2003). Socially Responsible Investing in the United States, January 2003, Journal of Business Ethics 43(3): ss. 189-194

Thiel, P. (2020), Sıfırdan Bire, Pegasus Yayınları, İstanbul, 2020.

Yıldırım, G. ve Uzun Kocamış, T. (2018). Sürdürülebilir ve Daha İyi Bir Yönetim İçin Entegre Raporlama, Türkmen Kitapevi, İstanbul.

Yücenurşen, M. (2021). Entegre Raporlama, Gazi Kitapevi, Ankara.

İnternet Kaynakları

[www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1%20-16_06_2022%20-%20v2%20\(1\).pdf](http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/T%C3%BCrkiye%20S%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilirlik%20Raporlama%20Standartlar%C4%B1n%C4%B1n%20Belirlenmesi%20ve%20Yay%C4%B1mlanmas%C4%B1%20-16_06_2022%20-%20v2%20(1).pdf)

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

<https://www.mfa.gov.tr/surdurulebilir-kalkinma.tr.mfa>

https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/kyoto_protokol.pdf

<https://iklim.gov.tr/paris-anlasmasi-i-34>

<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati>

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220719-3.pdf>

<https://www.kureselamaclar.org/>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024L1760>

cdn.cdp.net/cdp-production/cms/guidance_docs/pdfs/000/003/101/original/CDP_technical_note_-_Climate_transition_plans.pdf?1643994309

https://finance.ec.europa.eu/news/commission-adopts-european-sustainability-reporting-standards-2023-07-31_en

www.taxation-customs.ec.europa.eu/carbon-border-adjustment-mechanism_en

www.taxation-customs.ec.europa.eu/system/files/2023-12/Default%20values%20transitional%20period.pdf

<https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/ab-sinir-da-karbon-duzenleme-mekanizmasi/ab-skdm-bilgi-notu>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:02003L0087-20230605>

<https://ticaret.gov.tr/data/64f5ba7713b8769d98615d86/>

AB%20ETS%20Bilgi%20Notu-23.08.2023.pdf

www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/12/20231229M1-10.pdf

<https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/english/2023/issued/part-a/issb-2023-a-ifrs-s1-general-requirements-for-disclosure-of-sustainability-related-financial-information.pdf>

www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards-issb/english/2023/issued/part-a/issb-2023-a-ifrs-s2-climate-related-disclosures.pdf

<https://csb.gov.tr/iklimi-korumanin-bedeli-makale>

<https://ticaret.gov.tr/data/60f1200013b876eb28421b23/MUTABAKAT%20YE%C5%9E%C4%BoL.pdf>

www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/Surdurulebilirlik/Duyuru/KurumsalSurdurulebilirlikRaporlari-naYonelikZorunluGuvenceDenetimlerinelliskinDuyuru.pdf

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=7ADSJyegor5b1RsgDQVX2g&no=k2vCgb2ThE8oe-i5qQ4f6HQ>

<https://www.oecd.org/sd-roundtable/papersandpublications/The%20Evolution%20of%20Corporate%20Reporting%20for%20Integrated%20Performance.pdf>

www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Sustainability/educationcenter/1_Subat_2024_iklimle_ilgili_risk_ve_firsatlarin_niteligi_ve_sosyal_yonleri.pdf

<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/csr.132>

<https://o-search-ebshost-com.opac.bilgi.edu.tr/login.aspx?direct=true&db=edsjsr&AN=edsjsr.25074988&sitelive>